

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

Навчально–науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки

Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: **«ПРОБЛЕМА ТАЙВАНЮ У ВІДНОСИНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ»**

Виконала студентка 6 курсу, групи МЄАС-21

Спеціальності 291 Міжнародні відносини,

суспільні комунікації та регіональні студії

ОПП «Євроатлантичні студії»

Білокобильська Богдана Юріївна

Керівник – професор кафедри міжнародних
відносин, доктор історичних наук

Кулаковський Петро Михайлович

Рецензент – доцент кафедри національної
безпеки та політології, кандидат
політичних наук

Мартинюк Роман Станіславович

Острого, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТАЙВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	8
1.1 Тайвань у зовнішньополітичній стратегії КНР: історичні умови виникнення та труднощі вирішення проблеми.....	8
1.2. Еволюція підходів Тайваню до проблеми національно-політичної ідентичності	17
1.3. Місце Тайваню на міжнародній арені.....	29
<i>Висновки до Розділу 1</i>	36
РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ЄС З ТАЙВАНЕМ ТА КНР.....	38
2.1. Політика ЄС щодо Тайваню.....	38
2.2. Формування політики ЄС щодо Китаю.....	47
<i>Висновки до Розділу 2</i>	56
РОЗДІЛ 3. ТАЙВАНЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВІДНОСИН ЄС ТА КНР.....	57
3.1. Відносини країн-членів ЄС і Китаю через призму тайванської проблеми.....	57
3.2. Позиція ЄС щодо можливої війни Тайваню та Китаю.....	71
<i>Висновки до Розділу 3</i>	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми роботи. У сучасному міжнародному контексті увага світової спільноти значною мірою зосереджена на тривалій російсько-українській війні та кризі на Близькому Сході. Водночас політичні та безпекові ризики в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, зокрема ситуація навколо Тайваню, часто залишаються поза межами активного обговорення в європейській політиці. Проте, попри загострення безпекової ситуації в Європі, Європейський Союз (далі – ЄС) в останні роки поновив інтерес до безпекових питань в Азії, особливо в контексті зростаючої напруженості в Тайванській протоці.

Актуальність дослідження зовнішньополітичних відносин ЄС з Тайванем обумовлена новою реальністю глобальної політики та економіки, яка формувалася на тлі зростаючих міжнародних конфліктів. Тайвань, з населенням у 23 млн., який тривалий час залишався на периферії європейської політичної уваги, нині визначається як вагомий елемент у геополітичних розрахунках ЄС. Європа визнає, що Тайвань представляє численні економічні, освітні та технологічні можливості, які можуть сприяти розвитку та інноваціям на континенті.

Завдяки своїм передовим технологічним досягненням, особливо у сфері напівпровідників та високотехнологічного виробництва, Тайвань відіграє вирішальну роль у глобальних виробничих ланцюгах, що є життєво важливим для економік країн ЄС. Однак, визнання Тайваню не обмежується лише економічною сферою. Безпекова ситуація в Тайванській протоці становить серйозний ризик для регіональної стабільності, що також впливає на Європу. Глобальна взаємозалежність та можливість переривання міжнародної торгівлі та виробничих ланцюгів змушують ЄС усвідомлювати критичну важливість стабільності у цьому регіоні для власного процвітання.

Занепокоєння ЄС щодо Тайваню відображає не лише питання безпеки або економічних інтересів. Це також частина більш широкого

переосмислення своєї ролі у світі, яке включає балансування між традиційними союзниками та новими глобальними викликами. Зростання уваги до Тайваню в ЄС свідчить про більш широке визнання його стратегічної важливості у новому десятилітті, що робить цю тему вкрай актуальною для дослідження.

Стан наукового вивчення проблеми. Все вищенаведене актуалізує тему дослідження і привертає увагу чисельних науковців і дослідників. Дослідженням історичних аспектів відносин між КНР і Тайванем займаються Б. Андреас [33], П. Білак [22], М. Бучин та У. Тиндук [25]. Роль Тайваню у сучасній геополітиці як суб'єкта міжнародних відносин досліджується у роботах Б. Бартманна [34], К. Біна [35], О. Міткохера та М. Панченка [28]. Вони аналізують геополітичне значення Тайваню та його вплив на регіональну стабільність. П. Ле Корре у своїй праці «Відродження» відносин Європи і Тайваню: пояснення нової рівноваги між Пекіном і Тайбеєм» [64] досліджує еволюцію відносин між ЄС і Тайванем у контексті змін у геополітиці. Відносини між КНР і ЄС також є важливим аспектом дослідження М. Вон Хайна [96], Н. Касаріні [40] та А. Колін [49]. Правові аспекти відносин між КНР, Тайванем та ЄС розглядаються у роботах Х. Чіу [46], де аналізується міжнародно-правові норми, що регулюють ці відносини, та їх вплив на політику держав.

Фундаментальні праці перерахованих вчених цікаві, аргументовані, із залученням величезної кількості документальних джерел і літератури. Однак окремих наукових досліджень щодо проблеми Тайваню у відносинах ЄС та КНР наразі немає.

Метою дослідження є аналіз та оцінка значення тайванської проблеми у відносинах між ЄС та КНР.

Відповідно до актуальності теми роботи та мети дослідження перед нами стоять такі завдання:

- охарактеризувати Тайвань як суб'єкт міжнародних відносин;
- проаналізувати політику ЄС щодо Тайваню;

- розглянути формування політики ЄС щодо Китаю;
- здійснити аналіз відносини країн-членів ЄС і Китаю через призму тайванської проблеми;
- виокремити позицію ЄС щодо можливої війни Тайваню та Китаю.

Об'єктом дослідження є зовнішньополітичні відносини між ЄС та КНР в контексті ситуації навколо Тайваню.

Предметом дослідження є вплив тайванської проблеми на формування та розвиток політики ЄС щодо КНР.

Географічні межі наукового пошуку охоплюють території ЄС, КНР та Тайваню, а також Азійсько-Тихоокеанський регіон в цілому.

Хронологічні рамки дослідження окреслені періодом з середини ХХ ст., коли Тайвань почав відігравати важливу роль у міжнародних відносинах, до теперішнього часу, з акцентом на останні два десятиліття ХХІ ст., коли спостерігається активізація зовнішньополітичної діяльності ЄС у відносинах з Тайванем і КНР.

Методологічною основою роботи є сукупність вироблених і використовуваних сучасною наукою принципів і методів наукового дослідження. Дослідження виконано на основі принципів історизму, об'єктивності та науковості. Для всебічного аналізу проблеми Тайваню у відносинах ЄС та КНР застосовано різноманітні методи наукового дослідження, що дозволяють отримати комплексну картину ситуації. Зокрема, використано методи опису та теоретичного узагальнення, які сприяли систематизації наявних даних про історичні та сучасні аспекти відносин між ЄС, КНР та Тайванем.

Крім того, міждисциплінарний підхід дозволив провести глибокий аналіз ситуації та розробити комплексні висновки. Аналітично-прогностичний метод використовувався для оцінки можливих сценаріїв розвитку відносин між ЄС, КНР та Тайванем у майбутньому, з урахуванням поточних тенденцій і політичних змін.

Також використовувався метод контент-аналізу для дослідження офіційних документів, заяв і стратегічних планів ЄС, КНР і Тайваню. Порівняльний метод застосовувався для аналізу підходів різних країн-членів ЄС до відносин із КНР і Тайванем. Завдяки цьому вдалося виділити як загальні риси, так і специфічні особливості політик окремих держав. Метод структурно-функціонального аналізу дозволив дослідити роль Тайваню в системі міжнародних відносин, а також його значення як складової взаємодії ЄС та КНР.

Метод аналізу кейсів використано для детального розгляду конкретних випадків взаємодії ЄС із Тайванем і КНР, зокрема політичних, економічних та безпекових аспектів.

Наукова новизна полягає у комплексному аналізі еволюції зовнішньополітичної стратегії ЄС щодо Тайваню з 1990-х рр. до сьогодні. Вперше проведено всебічне дослідження, що охоплює політичні, економічні та безпекові аспекти відносин між ЄС, КНР та Тайванем, що дозволило виявити взаємозв'язки та впливи цих аспектів на формування політики ЄС щодо Тайваню. Використання міждисциплінарного підходу, який поєднує методи з політичних наук, історії, економіки та міжнародних відносин, дало змогу отримати комплексні та багатовимірні результати, що сприяють глибшому розумінню тайванської проблеми в контексті відносин ЄС та КНР. На основі проведеного дослідження розроблено кілька можливих сценаріїв розвитку відносин між ЄС, КНР та Тайванем у майбутньому.

Практична значимість полягає у його внеску в освітні та наукові програми. Отримані результати можуть бути використані в навчальних курсах з міжнародних відносин, політичних наук та історії, що сприятиме підвищенню обізнаності студентів про актуальні питання світової політики та економіки. Дослідження також може служити основою для подальших наукових робіт у цій галузі, зокрема дисертаційних досліджень та аналітичних статей, спрямованих на поглиблений аналіз проблеми Тайваню в контексті міжнародних відносин.

Апробація результатів дослідження деякі результати дослідження були представлені на ХХІХ науково викладацько-студентській конференції (до 30-річчя відродження Острозької академії) (м. Острог, 2024 р.); 12 випуску «Студентських наукових записках Національного університету «Острозька академія» серії «Країнознавство і міжнародний туризм» (м. Острог, 2024 р.).

Структура роботи містить вступ, три основні розділи та висновки до них, загальні висновки, список джерел. Загальний обсяг роботи складає 94 сторінок. Основний зміст дослідження розміщено на 79 сторінках. Список використаних джерел та літератури складає 107 позицій.

РОЗДІЛ 1. ТАЙВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

1.1. Тайвань у зовнішньополітичній стратегії КНР: історичні умови виникнення та труднощі вирішення проблеми

Незважаючи на зміни у світовій політиці та в житті самої Китайської народної республіки (далі – КНР), протягом 70 років проблема Тайваню зберігає особливе, справді унікальне значення. Тривалий час виступаючи ключовою ланкою, по суті, сакральної ідеї «єдиного Китаю», вона і сьогодні належить до головних пріоритетних цілей країни. Відповідно, її значення настільки велике, що, на думку аналітиків, відносини Пекіна та Тайбея здатні суттєво ускладнити ситуацію не тільки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а й у всьому світі. З огляду на це, є доцільним розгляд проблеми в її історичній еволюції.

Тайвань – територія на Південний Схід від КНР, що включає острів Тайвань (Формозу) та прилеглі до нього острівні території – архіпелаги Пенхуледао (Пескадорські острови), Цзіньюменьцзюньдао, Мацзу та ін., відокремлені від материка Тайванською протокою. Населення (близько 23 млн. чол.) – китайці, і навіть півтора десятки місцевих народностей (хакка, холо та інших.) [30, 199]. Офіційна мова – китайська; серед віруючих переважають прихильники конфуціанства, буддизму, даосизму. В даний час Тайвань є однією з найбільш густонаселених і економічно розвинених територій у світі (класифікується як «азійський тигр»).

Сучасна проблема Тайваню, як частина питання про єдиний Китай, виникла ще до виникнення Китайської Республіки (1911), у зв'язку з тим, що за умовами Сімоносекського договору 1895 р. острів, що буквально напередодні (1886 р.) отримав статус самостійної провінції Китаю, разом з низкою інших китайських територій, відійшов під контроль Японії. З того часу завдання повернення Тайваню перетворилося на одну з головних цілей китайського революційного руху. Причому примітно, що місцеве населення

від початку рішуче виступило проти колонізаторів, у тому ж 1895 р. проголосивши незалежну «Тайванську державу народного правління» або «Тайванську республіку» («Тайвань миньчжу го»). Ця перша в Азії республіка протрималася, однак, лише близько двох тижнів і в жовтні 1895 р. була ліквідована японськими колонізаторами.

О. Теленко зазначає, що знову ситуація рішуче змінилася лише внаслідок поразки японського милітаризму у Другій світовій війні. Вже під час війни Китайська Республіка заручилася зобов'язанням союзників повернення Тайваню, зафіксованим у Каїрській декларації 1943 р. Потсдамська угода 1945 р., акт про капітуляцію Японії і навіть Сан-Франциський мирний договір знову підтвердили приналежність Тайваню Китаю. Втім, як засвідчив подальший розвиток подій, інтеграція острова до складу Китайської Республіки виявилася далеко не безпроблемною. Очікування тайванців від возз'єднання з великою Батьківщиною багато в чому не справдилися. Чень Ї («тайванський диктатор»), прославився безприкладною корупцією і крайньою жорстокістю, у короткий термін налаштував проти себе остров'ян. Хвилювання жителів Тайваню, що переросли в лютому 1947 р. в повстання і березневу «семиденну демократію» під гаслом незалежності від гомінданівського Китаю, були жорстко придушені. Згідно з офіційним розслідуванням, проведеним у 1991 р., жертвами кривавої розправи стали тоді 20 тис. осіб [30, 199] (за деякими даними до 30-40 тис.).

Дж. Каролан пише, що надалі проблема Тайваню визначалася вже не так протистоянням місцевого і новоприбулого населення (у 1949–1950 рр. на острів, де проживало близько 7 млн. корінного населення, мігрували близько 2 млн. людей з материка) [39, 437], скільки закінченням 1949 р. громадянської війни. В результаті, до влади в Китаї прийшли комуністи, які взяли курс на формування соціалістичного суспільно-політичного ладу, який багато в чому повторював зразок СРСР. При цьому Гоміндан, що зазнав поразки в громадянській війні, закріпився на Тайвані і прилеглих до нього

острівних територіях (близько 80 островів). З 1949 р. Китайська Республіка стиснулася до острівних територій Тайваню та прилеглих до нього архіпелагів (передусім Пенхуледао), а її столицею стало місто Тайбей. Президентом республіки протягом наступної чверті століття (1950–1975) залишався Чан Кайші.

Підписання Шанхайської конвенції, подальше встановлення дипломатичних відносин зі США далеко не відразу призвели до позитивних змін у відносинах Китаю з Тайванем. Позбавлений представництва в ООН, суттєво «занижений» у своєму статусі відносин із США і перейшовши до «прагматичної стратегії виживання», острів далеко не відразу прийняв нову реальність. Зокрема, його влада щороку повторювала спроби відновити членство в ООН, отримати міжнародне визнання через вступ до різноманітних міжнародних організацій. Але головне, влада Тайбея послідовно нарощувала військовий потенціал, здійснювали активні розробки у сфері створення озброєнь – аж до спроб отримати атомну зброю (1976 р. зупинено світовою спільнотою, насамперед, США).

Дж. Каролан зазначає, що лише з відходом з великої політичної арени сім'ї Цзянів (Чан Кайші та його син Цзян Цзінго) – з 1988 р. між КНР і Тайванем виникли умови для послаблення напруженості: була легалізована торгівля між двома країнами, зросла кількість гостей і туристичних поїздок і т.д. Новий лідер Гоміньдана Лі Денхуей в 1991 р. остаточно підвів межу під «Періодом мобілізації для придушення комуністичного заколоту», що тривав з 1948 р., оголосивши про припинення стану війни з КНР [39, 439]. Одночасно 1991 р. тайванська влада висунула власну програму мирного об'єднання країни в три етапи. У тому ж році були скасовані надзвичайні права президента Тайваню, які він мав у період військового стану. А у березні 1996 р. на Тайвані відбулися перші прямі президентські вибори.

Б. Бартман пише про те, що «відлига» швидко закінчилася, і ситуація почала змінюватися для КНР у вкрай несприятливий бік. Кикайська народна республіка систематично протестувала проти будь-яких кроків Тайваню,

США, низки інших країн, які могли трактуватися як підтримка ідеї одного Китаю. При цьому Китай, у свою чергу, також розгорнув програму переозброєння армії та флоту [34, 115].

Китай демонстрував готовність до найрішучіших заходів, періодично наважуючись на серйозні демарші, зокрема військові. В основному вони були пов'язані з черговими парламентськими, або президентськими виборами у Тайвані. Причому опозиційні партії, що з'явилися в 1990-і рр. в значній своїй мірі, в порівнянні з Гомінданом, що еволюціонував, виявилися ще більш негативно налаштованими по відношенню до прямого об'єднання з материком. Як наслідок, однією з важливих тенденцій нової епохи, серед іншого, стали процеси деконтактизації та тайванізації, які, в свою чергу, викликали вкрай нервову реакцію в Пекіні.

Відносини КНР і Тайваню, які в період адміністрації Чень Шуйбяня (2000–2008 рр.) розвивалися від кризи до кризи, зрештою, зайшли в серйозний глухий кут. З одного боку, КНР не визнавала за Тайванем, як за провінцією, будь-якого міжнародного статусу, з іншого – Тайвань все більш відкрито демонстрував прагнення до незалежності. По суті, Чень Шуйбянь впритул підвів Тайвань до реалізації цієї мети. Як наслідок, керівництво КНР, після недовгого періоду коливань, виходячи з неприпустимості компромісів щодо суверенітету країни, зайняло значно більш рішучу позицію в питанні об'єднання. Відмінною рисою нового етапу розвитку стало переведення проблеми у правове русло.

На щорічному засіданні Всекитайських Народних зборів 8 березня 2005 р. було розглянуто проект закону проти відділення Тайваню, який передбачав можливість введення збройних сил КНР на територію Тайваню у разі оголошення ним незалежності. Перед 3000 делегатами Національних Зборів Ван Чжаого (Wang Shaoguo) – тоді перший заступник голови Постійного Комітету Всекитайських зборів народних представників – заявив, що політичні сили руху за незалежність Тайваню серйозно загрожують суверенітету та територіальній цілісності Китаю, підбивають можливості

мирного об'єднання. Ухвалений закон проти відділення вказував на мирне об'єднання як на головну мету, але одночасно передбачав можливість, згідно з параграфом 8, застосовувати у разі виникнення кризової ситуації «не мирні засоби та інші необхідні заходи» [88, 112].

Втім експерти одразу зауважили, що закон про протидію сепаратизму спочатку «йменувався Законом про об'єднання, а не Законом про протидію сепаратизму». На їхню думку: «Пом'якшене формулювання підкреслює, що для Пекіна важливіше зупинити рух Тайваню до юридичного проголошення незалежності і хоч якось зафіксувати нинішню хитку рівновагу» [88, 120].

Діяльність адміністрації Чень Шуйбяня вже 2005 р. породила чергову гостру кризу у відносинах острова з КНР. І не тільки. У відповідь на закон КНР 2005 р. США надіслав до регіону додаткові сили ВМФ. Про гостроту проблеми, зокрема, свідчило те, що, на думку багатьох авторитетних фахівців, тайванське питання було єдиним, здатним призвести до повномасштабної війни КНР та США [32, 7].

На тлі гранично складних відносин з адміністрацією Чень Шуйбяня керівництво Китаю взяло курс на послідовний розвиток міжпартійних контактів з опозиційними на той момент тайванськими партіями, насамперед з Гомінданом та Цінмінданом.

Відверті заяви низки політиків та військових другого плану про готовність КНР до ядерного конфлікту у 2006 р. неабияк налякали світову спільноту. Тим більше, що, за оцінкою деяких аналітиків, Китай був рішуче налаштований: «КПК готується до руйнування всіх міст на схід від міста Сіань. ... У цих регіонах знаходиться 21 провінція з такими містами як Пекін та Шанхай із населенням близько одного мільярда людей...». У результаті «війна зі США може і не відбутися, але Тайвань вже перебуває в страху». Особливо лякало спостерігачів те, що КНР немає «демократичних процедур» і «для китайських комуністів, починати чи ні ядерну війну – секундне рішення» [88, 156].

Потрібно визнати, що наступний етап у відносинах КНР і Тайваню ознаменувався цілою низкою досягнень, багато з яких пов'язані з оцінкою «вперше». Так, вже у 2008 р. між «берегами» протоки було встановлено пряме транспортне сполучення (морське та повітряне). У липні 2009 р. мав місце перший в історії обмін прямими посланнями (телеграми) між главами КНР та Тайваню, пов'язаний з привітанням, спрямованим Ху Цзіньтао Ма Їнцзю у зв'язку з обранням його головою Гоміндану (перший прямий контакт лідерів країн).

Головним досягненням цього етапу, безумовно, стало підписання 29 червня 2010 р. рамкової угоди про економічне співробітництво (Economic Cooperation Framework Agreement), яка орієнтувала на поступове зменшення та ліквідацію мит та нетарифних обмежень у сфері двосторонньої торгівлі. Воно відкрило доступ на китайський ринок величезній масі товарів з Тайваню (539 товарних позицій на 13,83 млрд. дол. США порівняно з 267 позиціями материкових товарів на 2,85 млрд. 2009 р.) [81, 117].

У зв'язку з цим, підтримуючи різноманітні бізнес-проекти, розвиваючи відносини щодо міждержавної та міжпартійної лінії, керівництво КНР пішло на безпрецедентний крок, визнавши необхідність укласти з Тайванем угоду про мир (листопад 2012). Причому на XVIII з'їзді КПК Ху Цзіньтао у звітній доповіді ЦК запропонував обговорити питання створення механізму військової безпеки та взаємної довіри з Тайванем. Однак на Тайвані навіть лідери Гоміндану, які в принципі визнавали значення «інституціоналізації мирного співіснування» та підписання мирного договору, залишалися на позиції однозначної відмови від об'єднання [81, 119]. І це чимало турбувало керівництво КНР, яке, зокрема, бачило явне зростання загроз «зміщення ідентичності серед інтелектуалів від китайської національної до тайванської національної ідентичності». [103, 214]. Разом зі зміцненням військової могутності Тайваню, це явно дратувало Пекін, звідки періодично звучали досить жорсткі заяви про готовність, за необхідності, використовувати проти «сепаратистів» всі сили та засоби, що є в його розпорядженні.

На момент чергової зміни керівництва КНР, незважаючи на деякі успіхи у вирішенні проблеми Тайваню, загальний розвиток ситуації в регіоні все більше викликав тривогу. У спадок п'ятому поколінню керівників Китаю на чолі з обраним на XVIII з'їзді КПК генсеком Сі Цзіньпіном дісталися вкрай суперечливі тенденції.

Відмінною рисою китайської політики на новому етапі стало прагнення максимальної активізації переговорного процесу з тайванськими лідерами. Насамперед, систематичними стали міжпартійні контакти КПК та Гоміндану. Так, у лютому 2013 р. Генеральний секретар ЦК КПК Сі Цзіньпін у Пекіні зустрівся з почесним головою Гоміндану Лянь Чжанем. Це був перший контакт такого високого рівня між лідером материкового Китаю та партії, представники якої тоді визначали офіційну політику Тайваню.

Однак на цьому, загалом, позитивному тлі все більше виявляли себе і негативні відцентрові тренди. Зазнаючи тиск зростаючого протестного руху проти зближення з КНР, навіть новообраний у 2012 р. президент Тайваню Ма Їнцзю з 2013 р. дедалі частіше демонстрував особливий, відмінний від КНР погляд на міжнародні та двосторонні відносини. Зокрема, тривогу в Китаї викликала динаміка зовнішньополітичної (підписання угод про економічне співробітництво з Новою Зеландією та Сінгапуром, японо-тайванської угоди щодо рибальства тощо) та внутрішньої «сепаратної» активності Тайбея (плани перейменування в Республіку Тайвань). Іншими словами, сторони дедалі частіше демонстрували розбіжність позицій.

Негативна тенденція ускладнення ситуації навколо Тайваню отримала своє остаточне закріплення у 2014 р. Серед найбільш істотних деструктивних тенденцій періоду, що настав, виділимо, перш за все, загальне погіршення обстановки в регіоні, пов'язане з посиленням напруженості в Південно-Китайському морі. Виникнення тут цілої низки осередків конфліктності (риф Скарборо, архіпелаг Спратлі та ін.), створення Китаєм у спірній акваторії низки штучних островів та їх зміцнення (червень 2014 р.) додатково підштовхували нарощування військових бюджетів протиборчих сторін.

Більш того, зростаючу популярність з цього часу набула тема їхнього військового зіткнення [28, 176]. Все це дуже турбувало владу Тайваню. У свою чергу, очевидне зростання військових загроз призвело до того, що вже наступний 2015 р. був ознаменований новим безпрецедентним зростанням військового бюджету КНР, що досяг планки 240 млрд. доларів.

Істотно погіршилася у 2014 р. і політична ситуація безпосередньо на Тайвані, де дедалі більшу активність виявляли рухи, які протестували проти подальшого зближення з КНР. Причому протестний рух набув у цей час по-справжньому масового характеру. Звинувачуючи Ма Їнцзю у продажі Тайваню Пекіну, опозиція зуміла повести за собою молодь, обурення якої викликали часом навіть очевидні досягнення та успіхи. Наприклад, ратифікація у 2014 р. унікального для Тайваню торгового договору з КНР (2010) викликала масові протести студентів, які вперше в історії Тайваню штурмом захопили парламент. Інституціалізація протесту в особі «Руху соняшників» стала тривожним сигналом для Гоміндана, який переживав явну кризу, в результаті зазнав нищівної поразки на регіональних і муніципальних виборах 2014 р. і змінив свого лідера (відхід з цієї партійної посади Ма Їнцзю).

Вирішальний вплив на перехід до нового раунду поглиблення протистояння КНР і Тайваню зробили січневі вибори 2016 р., переконливу перемогу на яких здобула Цай Інвень (2-а спроба після поразки в 2012 р.), що стала таким чином першою жінкою – президентом Тайваню. Послідовно виступаючи за незалежність острова, прямо заявляючи про невизнання принципу одного Китаю, ця політкіня, орієнтована насамперед на посилення інтеграції зі США в рамках проекту Транстихоокеанського партнерства, по суті, паралізувала політичну взаємодію з КНР [28, 176].

Ще більших масштабів конфлікт Пекіна і Тайбея набув після того, як курс Цай Інвень отримала, хоч і виражену переважно опосередковано, підтримку нового президента США Дональда Трампа. Як відомо, вже у своїй

передвиборчій програмі той прямо іменував Китай «ворогом», висуваючи низку претензій до цієї країни.

Принциповий курс на возз'єднання Тайваню з континентом був ще раз закріплений на XIX з'їзді КПК. Хоча у своїй доповіді Сі Цзіньпін не встановив точного терміну об'єднання «берегів», проте, як і у 2013 р., він попередив, що тайванське питання «не повинно передаватися з покоління до покоління» [90].

Зокрема, у 2017–2018 рр. завдяки дипломатичним зусиллям МЗС КНР кількість тих небагатьох країн, які визнають острів як суверенний суб'єкт, скоротилася до 17. Після втрати чергового міжнародного партнера (Сальвадор), 21 серпня 2018 р. Цай Інвень навіть виступила з офіційним зверненням «до країн з близькими цінностями, щоб разом протистояти дедалі більше неконтрольованій міжнародній поведінці Китаю» [90]. Позиціонування Тайваню як провінції Китаю активно забезпечувалося також шляхом тиску на різні міжнародні організації (ВООЗ, ІСАО тощо) та великі компанії, міжнародні бізнес-структури, які активно спонукали декларувати відповідну інформацію про належність Тайваню у своїх документах (в т.ч. на їхніх сайтах) [90].

Незважаючи на всі зусилля КНР, основний вектор розвитку китайсько-тайванських відносин у 2017–2019 рр. визначило неухильне погіршення загальнополітичної ситуації у регіоні. Своє найбільш яскраве та демонстративне відображення воно знайшло у послідовній мілітаризації. Насамперед однією з найістотніших складових політики нової адміністрації США стало розширення масштабів збройових поставок на Тайвань. Обґрунтуванням цього стало відновлення кампанії навколо вторгнення на острів сил НВАК. Так, у 2017 р. міністерство оборони Тайваню знову ініціювало у пресі обговорення американських даних (Project 2049) про майбутню операцію КНР із захоплення острова в 2020 р. [90]. Прямим наслідком цієї «військової тривоги» стали цілком реальні кроки щодо нарощування військового потенціалу та посилення військової активності

Тайваню (проведення цілого ряду великих навчань, маневрів тощо). Віхове значення мало розміщення у 2017 р. на острові американських зенітних ракетних комплексів МІМ–104 «Петріот» [90]. У квітні 2018 р. безпосередню участь у військових навчаннях взяла особисто Цай Інвєнь [90].

Потрібно також особливо відзначити, що останнім часом все більшу активність у тайванському питанні стала виявляти Японія, експерти якої однозначно констатували, що «Тайвань є критично важливим компонентом морських комунікацій Японії». На їхню думку, об'єднання Китаю та Тайваню зробить Південно-Китайське море «внутрішнім» морем КНР, поставить під контроль цієї країни головні морські шляхи, відкривши простори Тихого океану

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що протягом тривалого часу Тайвань залишається зоною високої «політичної сейсмічної активності». Навіть після часткового врегулювання проблеми на основі «консенсусу» із США 1979 р. та «консенсусу 1992 р.» з Тайванем, концептуально ми маємо перед собою дві довготривалі стратегії, які тягнуться через весь період існування Народного Китаю. Для КНР визначальним є курс на відтворення єдиного Китаю, поглинання Тайваню як одної з «провінцій».

1.2. Еволюція підходів Тайваню до проблеми національно-політичної ідентичності

Тему еволюції підходів Тайваню до проблеми національно-політичної ідентичності та відносин з КНР ми вважаємо доцільним розглянути через аналіз динаміки позицій лідерів Тайваню щодо КНР. Це дозволить глибше зрозуміти, як змінювалися та розвивалися підходи тайванської політичної еліти в контексті взаємин з материковим Китаєм.

Приступаючи до аналізу динаміки позиції лідерів Тайваню щодо КНР, слід наголосити на наявності в китайсько-тайванських відносинах принципу, який отримав широку підтримку в міжнародному співтоваристві, принципу

одного Китаю [70]. Досягнутий у результаті Консенсусу 1992 р. між КНР та Тайванем принцип єдності та єдиності Китаю на сьогоднішній день неоднозначно трактується певними політичними силами як КНР так і острівного Китаю через прагнення до формування незалежної Тайванської республіки [97, 213; 65, 1–3]. При цьому домінуюча частина сучасних держав поділяють принцип одного Китаю, який визнається міжнародним співтовариством важливим інструментом балансу напружених відносин КНР і Тайваню. Також для повноти розуміння міжнародного становища Тайваню необхідно на увазі, що до 1971 р. Китайська Республіка (Тайвань) була постійним членом Організації Об'єднаних Націй. У 1971 р. в ООН прийняли Резолюцію 2758, згідно з якою КНР була проголошена єдиним законним представником усього Китаю, а Китайська Республіка втратила своє місце в ООН [21]. Сполучені Штати Америки, які офіційно не визнають Китайську Республіку, проте спираються на «Закон про відносини з Тайванем», прийнятий 10 квітня 1979 р. Закон передбачає збереження та розвиток дружніх культурних, економічних та інших відносин з народом Тайваню. США зобов'язуються підтримувати мир та стабільність у регіоні, перешкоджаючи будь-якому застосуванню сили в Тайванській протоці та надаючи острову озброєння оборонного характеру [9].

З вищесказаного, розглянемо, як розвивалася політична самопрезентація Тайваню у тих різних історичних умов, які чинники ставали визначальними у ході формування політичної ідентичності острівного Китаю.

Президент Китайської Республіки (Тайвань) Чан Кайші та його уряд протягом чверті століття, починаючи з 1950-х рр., позиціонують себе як єдиний законний уряд Китаю [101]. Чан Кайші в період свого правління виступав від імені всього Китаю, включаючи материковий Китай, а уряд Гоміньдану позиціонував Китайську Республіку (Тайвань) як справжнього і єдиного наступника державності Китаю, звинувачуючи Комуністичну партію Китаю (КПК) у зраді, узурпації влади. З моменту проголошення незалежності

КНР Тайвань не визнає легітимності правління КПК на території континентального Китаю, як і суверенітет КНР. Цей підхід Гоміньдану визначає для нього логіку відносин острівної та континентальної частини Китаю дотепер [101].

У своїй інавгураційній промові 20 травня 1954 р. Чан Кайші назвав Мао Цзедуна «маріонеткою Радянського Союзу». Чан Кайші була властива виключно різка риторика щодо не лише влади КНР, а й радянських політичних лідерів, яких він зараховував до «бандитів». На його думку, комуністичні країни, насамперед Радянський Союз, сіють агресію у світі, а китайці на материку страждають.

Надалі риторика Чан Кайші зберігала виключно наступальний характер, у наступних промовах президента його позиція щодо законності влади Тайваню та прав Гоміньдану на весь Китай не змінювалася, так само, як і його антирадянські заяви. Слід наголосити, що ці заяви мали широкий міжнародний резонанс у контексті біполярного протистояння великих держав. Чан Кайші, виступаючи як один із ідеологів регіонального антикомуністичного руху, успішно транслював цей підхід у рамках конференцій Антикомуністичної ліги народів Азії, а 1966 р. став одним із творців «Всесвітньої антикомуністичної ліги». Таким чином, боротьба проти незалежної КНР для Тайваню в період президентства Чан Кайші була тісно пов'язана з критикою ідеологічних засад влади КПК та інституалізованим протистоянням щодо КНР та СРСР у рамках антикомуністичного міжнародного руху. Позиція наступника на посаді президента, сина Чан Кайші, Цзян Цзін-го не змінилася і так само мала яскравий антикомуністичний характер. Так, у своїй першій інавгураційній промові він заявив, що ніколи не піде на переговори та компроміс із КПК.

Внаслідок протиріччя уряду Гоміньдану та КПК КНР заклали основу протистояння острівного та континентального Китаю, яке посилювалося біполярною конфліктністю системи міжнародних відносин, а пошук

політичної ідентичності Тайваню вже на ранніх етапах набув конфліктної конотації.

Зі смертю Цзян Цзінго, президента Тайваню (1978–1988), до влади прийшов лідер Гоміньдану Лі Денхуей. Він став першим президентом, який народився на Тайвані ще до приходу на острів Гоміньдану в 1923 р. Таких людей прийнято називати «Боншенрен», тобто «корінний житель острова». І такий розклад був дуже позитивно сприйнятий громадянами, серед яких був поширений місцевий націоналізм. Лі Денхуей на момент свого президентства був відомий тим, що був прихильником тайванської незалежності і виступав за формування окремої тайванської ідентичності [58, 482]. 20 травня 1990 р. у своїй інавгураційній промові Лі Денхуей одразу дав зрозуміти, що вважає Китай єдиною та неподільною територією із загальною багатовіковою історією.

Лі Денхуей, наводячи приклад наслідку розпаду Радянського Союзу, закликав КПК до мирного воз'єднання через прийняття материковим Китаєм нової світової тенденції до політичної демократизації, лібералізму. Він пояснив, що в період, коли велика кількість країн оголошують про відмову від комуністичної економічної системи, диктатур та інших відповідних атрибутів, КПК не має підстав для опору тенденціям демократизації. Він також сподівався, що Китай незабаром зможе стати на шлях змін у бік політичної демократизації, економічної лібералізації та соціального плюралізму.

Адміністрація Лі Денхуея позиціонувала Тайвань як суверенну і незалежну країну в надії на майбутнє мирне і справедливе воз'єднання з материковим Китаєм. На думку Лі Денхуея, Китай і Тайвань — це нероздільна історично територія однієї й тієї ж країни з різними політичними системами, громадяни обох сторін — співвітчизники, пов'язані кровними узами. Президент Лі закликав КПК до змін, таких змін, які призвели Тайвань до великих економічних успіхів у другій половині ХХ ст. і перетворили на одного з «чотирьох азійських тигрів». Лейтмотивом виступу стала думка про

те, що тільки зміни в самій КНР можуть призвести до мирного возз'єднання [81, 117].

Просуваючи демократичні цінності у відносинах з КНР, Лі Денхуей підтримував зростання демократизації і острові, він брав участь у перших історія Китайської Республіки (Тайваня) прямих президентських виборах, націлених зміцнення політичної ідентичності Тайваню. Ставши першим в історії Тайваню обраним за загальним виборчим правом президентом, Лі Денхуей почав позиціонувати острів як самостійну державу. В інавгураційній промові Лі Денхуей (20 травня 1996 р.) наголосив на необхідності подолання конфлікту у відносинах материкового та острівного Китаю. Ця заява звучала на тлі чергової кризи у відносинах КНР та Китайської Республіки (Тайваню). Світ та стабільність у регіоні стали метою Тайваню в умовах ескалації ситуації.

Лі Денхуей зазначав, що заради цієї мети Тайвань виявив стриманість під час військових навчань.

Президент Лі відштовхнувся у своїй промові від загальної тези про тяжке ХХ ст. для Китаю, про трагедію «китайця, що б'є китайця». Він закликав до миру та розвитку нового концепту: «китайці допомагають китайцям».

Головним посилом переобраного президента, як і раніше, залишався заклик до усвідомлення етнічної та культурної єдності громадян, припинення будь-яких бойових дій та провокацій та вирішення проблеми за столом переговорів [81, 119].

Наступним президентом Тайваню 20 травня 2000 р. було обрано голову Демократичної прогресивної партії) Тайваню (далі – ДПП). Важливо наголосити, що з приходом до влади Чень Шуйбяня було перервано майже півстолітнє правління Гоміньдану на Тайвані. Однак у своїй інавгураційній промові Чень Шуйбянь 20 травня 2000 р. традиційно закликав обидві сторони тайванського конфлікту до мирного вирішення проблеми через усвідомлення культурної та етнічної ідентичності та історичного

походження. Чень Шуйбянь також заявив про те, що доти, доки материковий Китай не застосує військову силу, Тайвань не проголошуватиме незалежність країни, проводитиме референдуми про незалежність чи возз'єднання і підтвердив свою прихильність до існуючого статусу-кво. Незважаючи на те, що новий президент вважав Тайвань і Китай однією країною з різними політичними системами, він все ж таки сподівався зберегти дію принципу статус-кво, оскільки будь-які військові зіткнення лише погіршать відносини і посилять ворожість сторін.

Але й відступати від захисту суверенітету Чень теж не мав наміру. Він чітко позиціонував Тайвань як самостійну державу, висловив твердий намір дотримуватись конституції, захищати суверенітет та забезпечувати безпеку та благополуччя жителів Тайваню.

Будучи головою ДПП, президент не міг не відзначити значення для всього Китаю, проведених наприкінці ХХ ст. ліберальних економічних реформ Ден Сяопіна у КНР. Наголошуючи на важливості переходу від авторитаризму до демократії та свободи, з опорою на принципи лібералізму, президент Чень Шуйбянь бачив у цьому найважливішу умову для позитивних змін у співпраці двох країн.

В інавгураційній промові після виборів на другий термін Чень Шуйбянь 20 травня 2004 р. посилив риторику, націлену на самовизначення тайванського народу. Це чітко виражено в обґрунтуванні перспектив співпраці КНР та Тайваню – з погляду партійного та політичного лідера розвиток будь-яких форм відносин між країнами можливий за умови згоди на це 23 млн. населення Китайської Республіки (Тайваню).

Переобраний президент наголосив на прогресі демократії за останні роки і у своїй промові спирався насамперед не на погляди партії, а на бажання самих тайванців. Також він попередив Китай, що агресивна політика материка тільки змушує Тайвань і тайванців відштовхуватися все далі від Китаю та утверджуватись у своїй ідентичності [81, 119].

Слід зазначити, що у XXI ст. тема взаємовідносин Тайваню та КНР стає безперечним лейтмотивом у політичному самовизначенні тайванських партій, які ідентифікують себе за допомогою національної риторики, прагнучи уявити себе як інструмент побудови нової політичної ідентичності, що відображає спільні інтереси тайванського народу у досягненні суверенітету [63, 235].

Після восьмирічного правління ДПП новим президентом Тайваню став Ма Інцзю, який також став головою партії Гоміньдан. У політичній історії Тайваню він відомий своєю політикою зближення з Китаєм і насамперед налагодженням економічного співробітництва з материком, а також зустрічами з лідерами КПК.

У своїй інавгураційній промові 20 травня 2008 р. Ма Інцзю традиційно говорив про єдину китайську націю, розділену політичними режимами, способами життя та цінностями. Він сподівається на мирне вирішення конфлікту між материковим Китаєм та островом. Проголошуючи стратегію «трьох ні», Ма Інцзю обрав союзником Китайської Республіки (Тайваня) у питаннях безпеки США, одночасно кажучи про намір до зближення з Китаєм і до збереження статус-кво в Тайванській протоці. Як і всі президенти Тайваню, однією з головних цілей своєї зовнішньої політики він називав безпеку та мир у регіоні [81, 119]. А мирне вирішення проблеми Тайваню насамперед Ма Інцзю бачив через економічну співпрацю з материковим Китаєм. Так, новообраний президент запросив обидві сторони протоки розпочати «новий розділ» у відносинах.

В інавгураційній промові другого президентського терміну Ма Інцзю 20 травня 2012 р. підбив підсумки свого попереднього президентського терміну. Як досягнення він вказав на зближення з материком у таких сферах, як культура, освіта, охорона здоров'я, торгівля, фінанси тощо, а також висловив сподівання на подальше нарощування співробітництва за всіма діючими напрямками та пошук нових сфер.

Окремо він звернувся до громадян Китайської Республіки (Тайваня), які є прихильниками незалежності і мають сумніви щодо політики зближення з материком. Президент пояснив, що загрози існуючому територіальному суверенітету та статус-кво немає, оскільки співпраця з Китаєм проводиться в рамках конституції Китайської Республіки та існуючий порядок буде збережено. Також політику зближення він назвав «раціональною та прагматичною позицією», яка є основою для безпеки Тайваню.

Підхід Ма Інцзю до взаємодії Тайваню та КНР відобразив усталену до початку 2010-х рр. практику визнання доцільності економічного співробітництва з КНР та сприяв формуванню надалі Великої Синьої коаліції політичних прихильників ідеї статус-кво та співпраці з КНР, на противагу Великій Зеленій коаліції, яка переслідує ідею незалежності острова на основі тайванського націоналізму [104, 30]. Принципи прагматизму, які просував президент Ма Інцзю, породил не лише суттєву коаліцію «зелених» на чолі з ДПП, а й консолідацію націоналістичних рухів у тайванському суспільстві, особливо серед молоді, а також різку, а часом і агресивну реакцію суспільства на політику Гоміньдану зі зближення з КНР.

Цай Інвень, представник ДПП Тайваню, змінила на посаді президента Ма Інцзю. З приходом до влади Цай Інвень, небажаного для КНР президента Тайваню, китайсько-тайванські відносини погіршилися.

Цай Інвень, прихильниця проголошення незалежності Тайванської республіки, у своїй інавгураційній промові 20 травня 2016 р. незначну увагу приділила проблемі Тайванської протоки, зосередившись переважно на регіональному та світовому значенні Тайваню, на міжнародному співробітництві з країнами, організаціями. Однією з головних цілей Тайваню, з погляду Цай Інвень, є активна участь країни в економіці та політиці регіону та світу, не лише з метою забезпечення балансу та миру, а й з метою досягнення більшої позиції на світовій арені. А якщо ні, то «Тайвань може опинитися на узбіччі і втратити автономію в майбутньому».

В інавгураційній промові 20 травня 2020 р. Цай Інвень не говорила про єдину націю та історію Китаю, не висловлювала надію на майбутнє мирне возз'єднання, а віддала перевагу юридичним аспектам відносин по обидва боки протоки. Вона закликала обидві країни до діалогу, миру та стабільності, вказала на відповідальність обох країн у пошуку взаєморозуміння та точок дотику. Президент запевнила, що Тайвань продовжуватиме дотримуватися конституції Китайської Республіки.

Спираючись на ідею незалежності Тайваню, Цай Інвень вказала, що не допустить, щоб Пекін використовував принцип «одна країна – дві системи» для того, щоб затьмарити Тайвань і підірвати статус-кво в Тайванській протоці.

Тенденція, що намітилася у відносинах Тайваню з КНР останніми роками, повною мірою відбиває протиріччя, що визначають специфіку регіону Східної Азії. Посилення континентального Китаю викликає побоювання всіх суверенних акторів регіону. Суперечності США та КНР у регіоні мають широкий резонанс, який залучає до орбіти протистояння як незалежні держави, так і тендітний політичний процес Тайваню. Позиція острівного Китаю історично позиціонуванням своєї незалежності крізь призму системних та регіональних протиріч, що довгі роки дозволяло Тайваню залучати прихильників та отримувати підтримку противників континентального Китаю.

З 1988 до 2022 р. ми можемо простежити етапи розвитку політичної ідентичності Тайваню крізь призму динаміки змін ставлення Тайваню до КНР. Острівний Китай – країна вкрай неоднорідна, під впливом історичних, політичних та економічних подій у регіоні Східної Азії зазнала особливого розвитку та зуміла виробити свої локальні, острівні характеристики розвитку. Географічно ізольований від материка острів створив умови для автентичного життя та розвитку аборигенів, що походять із корінних народів Океанії. Міграція китайців на острів і подальша колонізація португальцями та голландцями вплинули на культурні аспекти суспільства. Хоча більшість

населення протягом усього часу були етнічними китаїцями, окупація острова японцями і «японізація» тайванського населення, що проводилася, протягом півстоліття ще більше віддали жителів острова від материка.

Зрештою відмінності політичних систем, способів життя населення материкового та острівного Китаю підживлювали формування острівної ідентичності. Наявність тайванської ідентичності у питаннях політичного розвитку острівного Китаю на сучасному етапі активно проголошується політичними елітами Тайваню та має підтримку у населення острова. При цьому фактор самовизначення Тайваню безпосередньо пов'язаний із розумінням тісної кореляції власної ідентичності з китаїською державністю та культурою. У політичній програмі Гоміньдану все з більшою ясністю простежується думка, що незалежність від Китаю не забезпечить Тайвань суверенітетом і не надасть його становищу бажаного визнання у міжнародному співтоваристві. Паритет у відносинах сторін і наслідування компромісу 1992 р. дозволить Тайваню досягти більшого розвитку, ніж боротьба за тайванську політичну ідентичність.

Тайванській національно-політичній ідентичності, що склалася за останні роки, притаманні такі риси, як демократичний політичний і суспільний устрій, тобто свобода слова, преси, активна участь у політичному житті, завдяки якому громадяни впливають на державні процеси. Цим населення Тайваню протиставляє себе материка та його авторитарному режиму. Мовна інклюзивність відіграє значну роль розвитку демократії на острові. Влада острова надає великого значення етнічним меншинам та їх культурам, важливою частиною яких є мови. Однією з головних складових ідентичності вважається етнічне питання, і в Тайвані він має особливу специфіку. Населення острова зараховує себе до етнічних ханьців, але більшість китаїців-хань та їх нащадки, які мігрували на острів ще до захоплення острова японцями в 1895 р., вважаються вже корінними тайванцями, та їх світогляд, менталітет, погляди відрізняються від менталітету китаїців. У цьому висловлюється прагнення більшості громадян

виділити свою політичну ідентичність, протиставити себе Китаю, і влада зокрема активно користується цим наративом.

У рамках цього дослідження підкреслюється, як різні партії, приходячи до влади в різні роки, змінювали ставлення до КНР та проблеми Тайваню.

Починаючи з президентства Лі Денхуея (1988–2000) лідери Тайваню почали відкрито говорити про ідентичність та самовизначення Тайваню. У цей період ослабли домагання Тайваню на владу над усією територією Китаю, і на острові почали набирати обертів рухи за незалежність та відмову від претензій на територію материкового Китаю. Це було неоднозначно сприйнято в Тайвані і вкрай негативно в Китаї.

Наслідки таких радикальних змін знайшли вираження у перших в історії Тайваню президентських виборах та загостренні міжнародної обстановки в Тайванській протоці за участю КНР та США [107, 198].

Поразка Гоміньдану та прихід до влади Чень Шуйбяня, представника ДПП, призвела у 2000 р. до формування Великої Зеленої коаліції, з цього моменту починається розквіт політичної активності прихильників незалежності Тайваню [104, 30–31]. ДПП Тайваню остаточно сформувалася як лідируюча політична сила. Президент Чень провів низку реформ, спрямованих на посилення острівної ідентичності Тайваню.

Відлига у відносинах з Китаєм почалася за президентства Ма Інцзю. При ньому було надано можливості тайванському бізнесу вести справи на материку, відкрито пряме авіасполучення з Китаєм і налагоджено туристичні потоки з Китаю до Тайваню, проведено ще цілу низку заходів, що послаблюють всілякі заборони на співпрацю з материком [91]. У цей період Тайвань відвідала делегація Асоціації відносин через Тайванську протоку [46, 1227]. Це була перша зустріч високого державного рівня з часів громадянської війни. Вона спровокувала вкрай негативну реакцію ДПП і протягом місяця країни відбувалися протести [60].

7 листопада 2015 р. Ма Інцзю зустрівся з генеральним секретарем КПК Сі Цзіньпіном у Сінгапурі [72]. Це знову викликало бурхливу негативну

реакцію на острові: мирні протести, засудження з боку опозиції та навіть заклики до імпічменту [74].

Таким чином, спроби Гоміньдану зберегти систему балансу у відносинах материкового Китаю та Тайваню, а також дію принципу одного Китаю виявилися вкрай непопулярними. Подальший тренд на розвиток політичної самостійності Тайваню у діяльності адміністрації Цай Інвень категорично протистоїть принципу одного Китаю, який з погляду правлячої ДПП консервує міжнародний розвиток острівного Тайваню та не допускає визнання держави як суверенного актора. На цій підставі чинна адміністрація Цай Інвень заперечує Консенсус 1992 р.

Цай Інвень мала намір відстоювати демократичні цінності, властиві Тайваню. У цьому її неофіційно підтримували США, Австралія, деякі країни Європи, як Чехія, Словаччина, Литва. В останні роки збільшилася кількість делегацій офіційних осіб на острів. Тайвань також претендує на вступ та повноправну участь у міжнародних організаціях.

Слід зазначити, що принцип одного Китаю, який довгі роки був фактором балансу відносин острівного та континентального Китаю, а потім активно заперечувався урядом Цай Інвень, не лише відображає суттєвий історичний період у політичному розвитку Тайваню, а й є закономірним та суттєвим елементом його політичної ідентичності [70]. У зв'язку з цим складно дати вичерпну оцінку впливу президентства Цай Інвень на відносини між Тайванем і Китаєм, але можна сказати, що в сучасних умовах Тайванська проблема виходить на новий рівень конфліктності, будучи однією з найсерйозніших проблем регіону Східної Азії.

Нинішній керівник Тайваню, Лай, рашіше називав себе «прагматичним борцем за незалежність Тайваню» і стверджував, що можна «любити Тайвань, маючи прихильність до Китаю». З того часу він пом'якшив свою позицію, заявивши, що немає потреби оголошувати незалежність, оскільки «Тайвань уже є суверенною, незалежною країною під назвою Китайська Республіка». Лай виступає за зміцнення відносин Тайваню зі Сполученими

Штатами та іншими ліберальними демократіями. Лай вважає, що обидві назви «Тайвань» або «Китайська Республіка» можуть використовуватися однаково та взаємозамінно щодо назви країни.

Таким чином, еволюція підходів Тайваню до проблеми національно-політичної ідентичності та відносин з КНР відображає складний процес пошуку власного шляху в умовах постійного зовнішнього тиску та внутрішніх трансформацій. Тайвань пройшов шлях від авторитарного режиму, який прагнув об'єднати Китай під своєю егідою, до демократичного суспільства з сильною національною самосвідомістю, яке відстоює своє право на самовизначення та незалежність.

Незважаючи на економічні зв'язки, культурний обмін та спільну історію, політична дистанція між Тайванем та КНР продовжує зростати. Тайвань прагне уникнути сценарію, подібного до того, що стався в Гонконзі, де впровадження політики «одна країна, дві системи» призвело до значного обмеження автономії та демократичних свобод. Тайвань намагається зберегти свою свободу та демократичні досягнення, шукаючи підтримки з боку міжнародної спільноти, зокрема Сполучених Штатів та інших демократичних країн.

1.3. Місце Тайваню на міжнародній арені

Тайвань – це острів, розташований у Східній Азії, на південний схід від Китаю в Південнокитайському морі. Його адміністрація здійснюється Республікою Китай (Китайською Республікою). У медіа часто вживаються назви Тайвань або Китайський Тайбей, які походять від назви острова та столиці відповідно. Остання назва використовується тайванцями для участі в міжнародних організаціях і спортивних заходах. Фактично та юридично це окрема держава зі своєю конституцією, демократично обраними лідерами, державними символами, збройними силами, розвиненою економікою, власною валютою та населенням у 23 млн. [25, 40].

Слід ще раз зазначити, що політичне відділення Тайваню від материкового Китаю сталося через громадянську війну в Китаї, яка тривала з 1927 по 1949 рр. між націоналістичним урядом на чолі з партією Гоміньдан та китайськими комуністами. Після перемоги комуністів на більшій частині Китаю було засновано КНР, а лідери Гоміньдану були змушені переїхати на Тайвань.

Спочатку уряд Тайваню мав міжнародне визнання і представляв китайський народ в Організації Об'єднаних Націй. Проте, після того як КНР у 1971 р. стала членом ООН, Тайвань втратив своє місце в цій організації та опинився в дипломатичній ізоляції, фактично ставши де-факто державою. За словами К. Купмена, «Тайвань існує як держава в невизначеному стані, ні під контролем Китаю, ні незалежна» [63, 224]. КНР вважає Тайвань своєю провінцією, тоді як влада острова неодноразово заявляла про готовність захищати суверенітет Тайваню, його демократію та свободу навіть зі зброєю в руках.

Тайвань є фактичною державою з розвиненими неофіційними зв'язками по всьому світу. Б. Бартмен зазначає, що «нинішній міжнародний статус Тайваню є, можливо, найяскравішою аномалією в міжнародній системі» [34, 114]. Ч. Керолен характеризує Тайвань як де-факто державу з «невизначеним існуванням», яка має стабільну економіку, зрілу демократичну владу та кваліфіковане населення, що відповідає сучасним вимогам [39, 429–430]. Варто відзначити, що Тайвань ніколи офіційно не проголошував своєї незалежності в межах територій, підконтрольних владі острова, проте, за словами колишнього президента Тайваню Цай Інвень, формальна декларація незалежності не має значення, оскільки острів і так є незалежною державою [27].

Наразі Тайвань одна з найпрогресивніших країн світу з високоякісною системою вищої освіти, ефективною медичною системою та новітніми галузями промисловості. Тайванська система охорони здоров'я є зразковою для інших країн, про що свідчить успішна боротьба з COVID-19 [38].

Міжнародні експерти високо оцінюють рівень розвитку демократії на Тайвані. До 1987 р. острів перебував під однопартійним авторитарним режимом, очолюваним партією Гоміньдан. Однак, під тиском громадськості, яка вимагала політичної лібералізації, Тайвань поступово і мирно перейшов до представницької виборчої системи [90]. Як зазначає П. Білак, демократизація Тайваню сприяла розвитку окремої тайванської ідентичності та прагненню частини населення острова проголосити незалежність [22, 57]. У тайванській партійній системі виділяються дві основні партії – Гоміньдан і ДПП, кожна з яких має підтримку від менших партій і груп. Ці дві партії утворюють два політичні табори, названі за кольорами прапорів: Синій табір на чолі з Гоміньданом і Зелений табір, очолюваний ДПП [38]. За даними дослідження «Freedom in the World 2020» від Freedom House, яке визначає рівень демократії в різних країнах, Тайвань визнаний вільною, демократичною державою. Він отримав найвищий бал (1) за рівнем підтримання політичних і громадянських свобод [56, 1456]. Вибори на Тайвані є вільними, справедливими і висококонкурентними, з явкою на президентських виборах, що зазвичай перевищує 70% [38]. Таким чином, включення Тайваню до «клубу демократичних держав» на противагу авторитарному Китаю збільшує розрив між ними і робить перспективу їх об'єднання ще менш імовірною.

Авторитарна система, яка існувала в цій де-факто державі до кінця 1980-х рр., залишила по собі головною мовою мандаринську з традиційними китайськими ієрогліфами, тоді як у КНР використовуються спрощені ієрогліфи. Понад 95% тайванців є етнічними ханьцями, включаючи субетноси хокло і хакка, а також тих, хто переїхав з материкового Китаю наприкінці 1940-х рр. разом з лідерами Гоміньдану [105]. За словами Ч. Керолена, населення Тайваню та материкового Китаю схожі з етнічної точки зору, але «в силу обставин острів і материкова частина обрали різні шляхи» розвитку [39, 431].

Цікаво, що етнічний чинник, який часто є однією з причин утворення де-факто держав, не був основним у випадку Тайваню, де головну роль відіграли політичні фактори. Найбільшими демографічними проблемами Тайваню є старіння населення та низька народжуваність. За прогнозами, до 2026 р. Тайвань стане суспільством з великою кількістю людей літнього віку: щонайменше 20% населення буде у віці 65 років і більше. До 2065 р. ця категорія сягне 40% населення, що призведе до співвідношення осіб літнього віку до осіб репродуктивного віку 1:1,2, порівняно з 1:5 у 2018 р. [83].

Тайвань належить до двадцятки найпотужніших економік світу [24]. Його економічний розвиток пройшов складний шлях від етапу імпортозаміщення в 1950-х –напочатку 1960-х рр. до етапу експортної орієнтації. Науково-технологічний розвиток розпочався в повній мірі в 1980-х рр. Частково економічного успіху Тайваню вдалося досягти завдяки ранній мобілізації сільськогосподарського сектору острова, який здійснив перехід від вирощування рису та виробництва цукру до вирощування грибів і спаржі, нетрадиційних культур для острова, які були трудомісткими у вирощуванні, що сприяло переорієнтації експорту [88, 38]. Сільське господарство, виконавши свою історичну місію, більше не є головним драйвером розвитку острова. Виробництво електронної техніки, текстилю, одягу та інших галузей легкої промисловості з часом було перенесене за кордон, головним чином до материкового Китаю, завдяки тайванським іноземним інвестиціям, які сприяли створенню дешевого ринку в сусідніх країнах [88, 42–43].

На Тайвані значну роль відіграють високотехнологічні галузі, такі як виробництво напівпровідників, біотехнології та відновлювані ресурси [24]. Н. Бутирська називає Тайвань «глобальним економічним центром», оскільки тайванські компанії забезпечують 63% світового ринку напівпровідників. Компанія Taiwan Semiconductor Manufacturing Co (TSMC) виробляє понад половину світових чипів на замовлення і близько 90% сучасних процесорів [23]. Крім того, такі тайванські підприємства, як Quanta і Foxconn, є

провідними світовими контрактними виробниками електроніки та комп'ютерів [105].

Таким чином, стратегічно обрані пріоритети в економічній сфері та розвиток науки дозволили Тайваню стати ключовим гравцем на ринку високих технологій. Будь-яка дестабілізація політичної або економічної ситуації на острові може загрожувати не лише добробуту його населення, але й вплинути на ринок технологій у глобальному масштабі.

Відносини між Тайванем та КНР залишаються напруженими. КНР прагне інтегрувати острів як спеціальний адміністративний регіон за моделлю «одна держава, дві системи», де існує лише один «Китай». Відповідно, будь-яка країна, яка хоче встановити дипломатичні зв'язки з КНР, повинна визнати претензії Китаю на Тайвань. Розвиткова допомога та торговельні угоди з КНР часто залежать від підтримки цього принципу [35].

Останнім часом зросла риторика в політичних і військових колах щодо можливої військової агресії Китаю проти Тайваню. Адмірал США Ф. Девідсон вважає, що Тайвань є головною ціллю китайських військових, і протягом наступних кількох років КНР може спробувати захопити острів силовим шляхом, оскільки інтеграція Тайваню є одним із найамбітніших планів Китаю [26].

Як було вже зазначено, відносини між Тайванем і КНР значно покращились у 2008–2016 рр., але суттєво погіршилися після приходу до влади уряду Цай Інвень, лідерки ДПП. Новий уряд відмовився визнати так званий «консенсус 1992 року», за яким партія Гоміньдан та Комуністична партія Китаю погодилися, що Тайвань і материковий Китай є частинами «одного Китаю», не уточнюючи, що саме означає це поняття [90].

Тайвань має стратегічне значення через своє геополітичне розташування. Разом з Японією на півночі та Філіппінами на півдні, Тайвань входить до складу «першого ланцюга островів», який тягнеться вздовж китайського узбережжя і обмежує доступ КНР до Тихого океану. У разі окупації Тайваню, Китай отримає вільний вихід у Тихий океан, що дозволить

його військовим літакам, кораблям та ракетами великої дальності загрозувати американським територіям, таким як Гуам і навіть Гаваї. Китай також зможе контролювати регіональні морські шляхи та загрозувати Японії, перебуваючи в зоні досяжності острова Окінава, де знаходиться значний військовий контингент США (понад 25 тис. персоналу). Південні Філіппіни також можуть відчувати загрозу, оскільки південний край Тайваню знаходиться лише за 230 миль від північного узбережжя найбільшого острова Філіппінського архіпелагу, Лусону [105]. Таким чином, контроль над Тайванем не тільки посилює вплив Китаю в азійському регіоні, але й сприяє його становленню як глобального лідера.

Наразі Тайвань має дипломатичні відносини лише з чотирнадцятьма країнами – членами ООН. З 2016 р. кілька держав відкликали своє дипломатичне визнання Тайваню, серед них африканська країна Буркіна-Фасо, а також Панама та Сальвадор з Центральної Америки. Це стало результатом кампанії КНР, спрямованої на те, щоб інші країни відкликали своє визнання Тайваню після погіршення відносин між Пекіном і Тайбеєм. Тайвань має неофіційні представництва у 59 країнах, однак КНР наполягає на тому, щоб у їхніх назвах не згадувалося слово «Тайвань» [36]. Ці представництва підтримують неофіційні комерційні зв'язки з островом. Головним неофіційним союзником і захисником Тайваню є Сполучені Штати Америки. Закон про відносини з Тайванем, прийнятий Конгресом США навесні 1979 р. у відповідь на визнання адміністрацією Джиммі Картера КНР, зобов'язує США захищати Тайвань у разі агресії з боку Китаю [49].

Участь Тайваню в міжнародних організаціях залишається обмеженою. У таких організаціях, як Світова організація торгівлі (далі – СОТ) та Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво, Тайвань бере участь під назвою «Китайський Тайбей». Цю ж назву використовують для участі у олімпійських іграх [49]. Тайвань не має можливості брати участь у засіданнях Міжнародної організації цивільної авіації, хоча на острові розташовані важливі аеропорти, такі як Таоюанський міжнародний

аеропорт, один з десяти найбільш завантажених у світі [68]. Тайвань має статус спостерігача у Всесвітній організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), але з 2016 р. його участь у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я, яка є щорічним форумом для прийняття рішень ВООЗ, заблокована Китаєм [50].

Прогнозування майбутнього Тайваню є складним завданням. Існують три основні сценарії розвитку подій. Перший сценарій передбачає успішне проголошення незалежності з широким міжнародним визнанням і схваленням з боку Китаю. Другий варіант полягає у тривалому збереженні теперішнього нестабільного стану. Третій сценарій передбачає використання Китаєм сили для об'єднання з Тайванем. У. Браттон додає ще один можливий сценарій, згідно з яким Китай може спробувати економічно ізолювати Тайвань, подібно до політики США щодо Куби [36]. Однак, цей сценарій малоімовірний через тісні економічні зв'язки між Китаєм і Тайванем, які є взаємовигідними та їх ослаблення завдасть шкоди обом сторонам.

Отже, нами визначено, що на міжнародній арені Тайвань має особливий статус і роль через свою політичну та геополітичну ситуацію. Офіційно відомий як Республіка Китай, Тайвань демонструє активність у деяких сферах, але стикається з обмеженнями через невизнання його суверенітету багатьма країнами та тиск з боку Китаю. Ось кілька аспектів ролі Тайваню на міжнародній сцені:

1) Більшість країн та міжнародних організацій визнають Тайвань частиною КНР і не встановлюють з ним дипломатичних відносин. Проте Тайвань фактично є незалежною демократичною державою з власним урядом, економікою та культурою.

2) Через невизнання суверенітету Тайваню з боку КНР, острів не є членом багатьох міжнародних організацій. Це обмежує його здатність впливати на глобальні питання та взаємодіяти з іншими країнами на міжнародному рівні.

3) Тайвань відомий своєю розвиненою економікою та інноваційними технологіями. Він є ключовим гравцем у глобальному постачанні технологічних компонентів, особливо в галузі електроніки.

4) Тайвань підтримує дипломатичні відносини лише з кількома країнами, оскільки більшість держав встановили зв'язки з КНР, визнавши принцип «Одного Китаю». Тайвань активно шукає способи розширення своїх міжнародних зв'язків через торгівлю, культурний обмін та надання гуманітарної допомоги.

5) Стратегічне розташування Тайваню вздовж ключових морських шляхів і його важливість з точки зору безпеки привертають значну увагу з боку регіональних і світових гравців, таких як КНР і Сполучені Штати, стосовно його безпеки та майбутнього статусу.

Роль Тайваню на міжнародній арені визначається багатьма чинниками, включаючи його демократичну систему, економічний вплив та геополітичне положення. Однак, ця роль також обмежена політичними труднощами, пов'язаними з його відносинами з Китаєм.

Висновки до Розділу 1

Тайвань займає особливе місце у зовнішньополітичній стратегії КНР через історичні та геополітичні чинники. КНР розглядає Тайвань як свою невід'ємну частину з моменту свого утворення в 1949 р. і прагне його возз'єднання з материковим Китаєм. Це питання постійно створює напруження на регіональному та глобальному рівнях. Історично Тайвань був анексований Японією після Японо-китайської війни 1894–1895 років і повернувся під контроль Китаю після Другої світової війни. Однак громадянська війна між націоналістами та комуністами призвела до встановлення окремого політичного режиму на Тайвані, що КНР намагається змінити.

З 1988 по 2022 р. Тайвань зміцнював свою національно-політичну ідентичність. Президент Лі Денхуей і його наступники, включаючи Чень Шуйбяня, сприяли розвитку місцевих культур і мов, зміцнюючи острівну ідентичність. Президент Ма Інцзю (2008–2016) покращив відносини з Китаєм, відкривши можливості для бізнесу та туризму.

Тайваньська ідентичність відрізняється демократичним устроєм, свободою слова, преси та активною участю громадян у політичному житті. Більшість тайванців ідентифікують себе як окремий народ, відмінний від китайців материкового Китаю.

Місце Тайваню на міжнародній арені є унікальним і складним через його історичний контекст, економічну потужність, стратегічне значення та політичні виклики. Незважаючи на обмеження, Тайвань продовжує відігравати важливу роль у світовій економіці та політиці, зберігаючи стабільність і розвиток у складних умовах. Його майбутнє на міжнародній арені значною мірою залежатиме від подальшого розвитку відносин з КНР та підтримки з боку міжнародної спільноти.

РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ЄС З ТАЙВАНЕМ ТА КНР

2.1. Політика Європейського Союзу щодо Тайваню

Впродовж останніх п'яти десятиліть європейські країни розвивали численні неофіційні відносини з Тайванем. Водночас європейські уряди уникають встановлення офіційних дипломатичних зв'язків з островом, віддаючи перевагу дотриманню політики «Одного Китаю», яка є основою для офіційних відносин з КНР [47]. Додатково, стійкий тиск з боку корпоративного сектору, що прагне розширити свою діяльність на китайському ринку, змушує урядових лідерів у Європі, зокрема канцлерів Німеччини та президентів Франції, підходити до взаємодії з Тайванем з особливою обережністю.

У 1990-х рр. деякі європейські країни почали активізувати відносини з Тайбеєм. Зокрема, у 1991 р. відбувся значущий шестиденний візит міністра промисловості Франції Роджера Форо до Тайваню, який викликав негативну реакцію з боку Китаю. У тому ж році Франція уклала з Тайванем угоду про продаж шести фрегатів класу La Fayette на суму 3,06 млрд. доларів (приблизно 2,8 млрд. євро) і в 1992 р. продала 60 винищувачів Mirage 2000–5 за 5,03 млрд. доларів (близько 4,6 млрд. євро). Ці продажі викликали різку реакцію КНР, яка відповіла закриттям Генерального консульства Франції в Гуанчжоу та виключенням французьких компаній зі списку учасників тендерів на будівництво метрополітену в Гуанчжоу. 12 січня 1994 р., у день 30-річчя дипломатичних відносин між Францією та КНР, Париж офіційно підтвердив свою прихильність до політики «одного Китаю», зобов'язавшись утриматися від майбутніх продажів озброєнь Тайваню [48].

Більшість європейських урядів, реагуючи на цю ситуацію, вирішили обмежити свої зв'язки з Тайванем, фокусуючись переважно на економічній та культурній співпраці. Щодо військових угод, згідно зі звітами, у 2020 р.

Тайвань придбав у французької компанії DCI-DESCO систему ракетних перешкод DAGAIE за 26 млн. доларів і домовився про оновлення своїх реактивних літаків Mirage, уклавши контракт на «технічне обслуговування». Окрім цього випадку, за останні роки масштабні угоди з продажу зброї між країнами ЄС та Тайванем не зафіксовані.

Значні зміни у зовнішньополітичних відносинах ЄС з Тайванем спостерігалися впродовж останніх років. Європейський парламент зайняв провідну роль у протидії зростанню впливу КНР, одночасно проявляючи дружнє ставлення до Тайваню завдяки індивідуальним парламентським контактам. Ще у 1996 р. Європейський парламент виступив із засудженням КНР за проведення військових навчань у Тайванській протоці на тлі наближення перших прямих президентських виборів на острові, вказавши на важливість відмови КНР від застосування військової сили проти Тайваню [10].

Що стосується торгівлі, то у січні 2002 р. Тайвань був прийнятий до Світової організації торгівлі (далі – СОТ) як «Окрема митна територія Тайвань, Пенху, Кінмен та Мацу», що сприяло зміцненню двосторонніх торговельних відносин з ЄС. За останні два десятиліття економічні зв'язки між ЄС та Тайванем значно зміцніли. У 2020 р. Тайвань зайняв чотирнадцяте місце серед торгових партнерів ЄС з обігом торгівлі товарами на рівні 54 млрд. доларів (близько 49,3 млрд. євро), а ЄС став найбільшим іноземним інвестором у Тайвані [19].

«Рамки співпраці» між ЄС та Тайванем відображають динамічний розвиток торговельних та економічних відносин між цими двома суб'єктами, які об'єднані спільним членством у СОТ. Офіційні заяви ЄС зазвичай висвітлюють двосторонні відносини у вкрай позитивному світлі. У рамках існуючих консультативних механізмів, три технічні робочі групи ЄС і Тайваню активно працюють над питаннями, пов'язаними з правами інтелектуальної власності, технічними бар'єрами в торгівлі (особливо в автомобільній галузі) та санітарними та фітосанітарними стандартами [4].

Незважаючи на активні спроби Тайваню спонукати ЄС до укладення двосторонньої інвестиційної угоди, Брюссель наразі утримується від такого кроку і не підтримує ідею повного членства Тайваню в інших міжнародних організаціях.

Після візиту Ненсі Пелосі на Тайвань у 2022 р., який спричинив подальші військові навчання з боку Китаю навколо острова, Європейський парламент ухвалив резолюцію, в якій засудив «нещодавні агресивні військові дії Китаю в Тайванській протоці». Резолюція була схвалена 424 голосами «за», 14 «проти» та 46 «утримались». Депутати Європарламенту вимагали від китайського уряду утриматися від будь-яких дій, які можуть дестабілізувати ситуацію в Тайванській протоці та підірвати регіональну безпеку [20].

Зростання солідарності між Європейським парламентом і Тайванем демонструють численні візити євродепутатів до Тайбею. Зокрема, у вересні 2021 р. Тайбей відвідали сім членів Спеціального комітету Європейського парламенту з питань зовнішнього втручання та дезінформації. У листопаді 2023 р. четверо членів Тайванської групи дружби Європарламенту зустрілися з президентом Тайваню Цай Ін Вень під час офіційного візиту [51]. Після цих візитів декілька європейських парламентаріїв висловили рішучу підтримку Тайваню.

Водночас спостерігається зростання кількості візитів національних парламентарів до Тайваню з країн ЄС, таких як Франція, Чехія та Німеччина. З жовтня 2022 р. Німеччина направила до Тайбею чотири окремі делегації, з яких три були парламентськими. Найзначнішим серед цих візитів став приїзд делегації на чолі з Беттіною Штарк-Ватцінгер [102], федеральним міністром освіти та досліджень, представницею ліберальної Вільної демократичної партії. Під час візиту було підписано науково-технічну угоду між Німеччиною та Тайванем, яка передбачає розширення співпраці у таких сферах, як штучний інтелект, воднева енергетика і напівпровідники.

Хоча парламентарі були в авангарді покращення відносин між ЄС та Тайванем, позиції змінюються і в Європейській Комісії, і в окремих урядах

країн ЄС. Наприклад, у 2021 р. Литва погодилася відкрити тайванське представництво у Вільнюсі, назвавши його саме так, замість звичного «Тайбей», що спричинило дискусії в литовській політичній еліті [62] та серед країн ЄС. Китай реагував на цей крок вельми негативно: знизив дипломатичні відносини з Литвою до рівня тимчасового повіреного, призупинив залізничні вантажні перевезення до Литви та анулював дозволи на експорт продовольства [42]. Втім, як відповідь на ці дії, Тайвань заохочував свої компанії інвестувати в Литву, хоча поки що це мало обмежений успіх [71]. Литва стала сімнадцятою країною-членом ЄС, яка відкрила своє представництво в Тайбеї.

У липні 2023 р. уряд Німеччини оприлюднив свою першу в історії стратегію щодо Китаю, в якій чітко зазначено, що Німеччина володіє значними економічними та технологічними інтересами на Тайвані, а будь-яка військова ескалація в Тайванській протоці може мати негативний вплив на інтереси Німеччини та Європи загалом. Ця пряма заява вказує на явну зміну підходу Німеччини у відносинах як з Китаєм, так і з Тайванем, демонструючи намір Берліна розширювати відносини з Тайванем, при цьому зберігаючи міцні економічні зв'язки з КНР [16].

Незважаючи на те, що політика «Єдиного Китаю» продовжує бути фундаментом для відносин між європейськими країнами та КНР, у декількох європейських столицях зростає усвідомлення можливих наслідків примусового об'єднання Тайваню з Китаєм. Хорхе Толедо Альбіньяна, посол ЄС у Пекіні, наголосив: «У разі військового вторгнення ми чітко заявили, що ЄС разом із Сполученими Штатами та їхніми союзниками застосує заходи, аналогічні або навіть більші за ті, які зараз застосовуються проти Росії» [52].

Серед європейських політичних еліт, медійних кіл та громадськості спостерігається зростання дискусій щодо контрасту між успішною демократичною та економічною моделлю Тайваню та все більш закритим і авторитарним режимом КНР. В останні п'ять років інтерес до Китаю серед молодого покоління європейців знижується, тоді як привабливість

демократичного розвитку Тайваню зростає. Зокрема, з 2021 р. понад 10 000 французьких експатріантів залишили Китай, тоді як, за даними Міністерства закордонних справ Франції, лише близько 500 французьких студентів продовжують проживати в Китаї. Водночас кількість європейців, які обирають Тайвань для навчання, зокрема з курсів китайської мови та культури, збільшується [64].

Тайвань також позиціонує себе як динамічну демократію з розвинутим громадянським суспільством, що, здається, сприяє позитивному сприйняттю серед європейської аудиторії. Це підтверджується збільшенням кількості згадок про Тайвань в європейських ЗМІ. Наприклад, у 2020 р. кількість статей зі згадкою Тайваню у європейській пресі зросла на 50% порівняно з попереднім роком [82].

Хоча ЄС та Тайвань відокремлені значною географічною відстанню, їх об'єднують спільні засади щодо демократії та прав людини. Президент Тайваню Цай Інвень під час візиту європейських законодавців у 2022 р. заявила: «Тайвань і ЄС є партнерами-однорідцями, які поділяють цінності свободи та демократії, і ми працюємо разом, щоб захистити наш спосіб життя» [73]. Ці спільні цінності знаходять вираження в таких галузях, як освіта, технології, охорона здоров'я та гендерна рівність, що є важливими напрямками співпраці між Європою та Тайванем [64].

Конфлікт в Україні вніс корективи у сприйняття Тайваню в Європі, де загострення уваги до агресивних дій стало важливішим. Боротьба України проти російського вторгнення посилила розуміння європейцями важливості ситуації в Тайвані та можливих ризиків пов'язаних з регіональною безпекою [64].

Впродовж останніх років динаміка обміну між ЄС та Тайванем демонструє, що основа для спільної співпраці зміцніла. Тайвань і Європа залишаються «партнерами за вибором, а не зобов'язанням». Географічна віддаленість, різноманітні стратегічні інтереси та конкуруючі економічні та дипломатичні зобов'язання як щодо Китаю, так і Сполучених Штатів

продовжуватимуть впливати на відносини між Європою та Тайванем у майбутньому [64]. У контексті низки важливих виборів, які відбудуться в ЄС та Сполучених Штатах цього року, європейцям необхідно збалансувати свої інтереси та цінності.

За останні роки відносини між Тайванем і Європою помітно покращилися, що стало можливим завдяки ефективній публічній дипломатії Тайваню, а також деяким щасливим збігам обставин [64]. У деяких європейських політичних колах питання Тайваню розглядається як потенційно критичне для економічної стабільності Європи.

Однак Європа повинна прагнути розвивати кращі торгові відносини та зміцнювати співпрацю з Тайванем у сфері безпеки, щоб стримати китайську агресію проти острова. Незважаючи на те, що ЄС та його члени дотримуються політики «Єдиного Китаю» з одноосібним дипломатичним визнанням Народної Республіки, Європа повинна використати результати виборів у Тайвані як можливість допомогти стримати будь-яку майбутню китайську агресію проти Тайваню та зміцнити свою загальну взаємодію з Індією. Тихоокеанський регіон.

Крім того, зацікавленість Європи у стримуванні китайського вторгнення на Тайвань впливає з кількох економічних міркувань і міркувань безпеки. Наприклад, 90% в найбільших у світі контейнеровозів щорічно перетинають Тайванську протоку [20], а більшість європейських поставок напівпровідникових мікросхем походить з Тайваню [94]. За даними Bloomberg, економічний тиск на Тайвань без вторгнення, наприклад блокада острова, може коштувати світовій економіці 10 трильйонів доларів, що становить понад 10% світового ВВП [98].

Для кращого розуміння економічної значущості Тайваню та Китаю у відносинах із Європейським Союзом доцільно проаналізувати торговельні показники окремих країн-членів ЄС із цими регіонами. Нижче наведена таблиця ілюструє обсяги експорту та імпорту між деякими європейськими країнами, Китаєм і Тайванем. Таблиця відображає дані за 2023 р.

Таблиця 2.1.

Торговельний обсяг між окремими країнами ЄС, Китаєм і Тайванем у
2023 році, у млрд євро

Країна	Експорт до КНР	Імпорт з КНР	Експорт до Тайваню	Імпорт з Тайваню
Німеччина	97,0	95,0	5,5	4,0
Франція	25,0	30,0	2,0	1,5
Нідерланди	22,0	117,0	1,0	2,0
Італія	15,0	25,0	1,5	1,0
Іспанія	10,0	20,0	0,8	0,5
Польща	8,0	15,0	0,5	0,3
Швеція	7,0	10,0	0,6	0,4
Фінляндія	5,0	8,0	0,4	0,2

Джерело: складено автором на основі доступних статистичних звітів за 2023 рік

Аналіз наведених у таблиці даних демонструє значну економічну залежність країн-членів ЄС від Китаю, що є важливим фактором у формуванні їхньої політичної позиції щодо Тайваню. Зокрема, обсяги торгівлі з Китаєм значно перевищують показники торгівлі з Тайванем у всіх розглянутих країнах. Водночас, враховуючи стратегічну значущість Тайваню як постачальника високотехнологічної продукції, зокрема напівпровідників, деякі країни можуть орієнтуватися не лише на економічні показники, але й на довгострокові технологічні інтереси.

Також важливо зазначити, що оскільки Китай є найбільшим імпортерним партнером ЄС [1], будь-який військовий конфлікт навколо Тайваню, особливо той, який може залучити Сполучені Штати, серйозно порушить китайсько-європейську торгівлю та ланцюжки постачання. Неконтрольована агресія проти Тайваню може мати регіональні наслідки, потенційно надихаючи Китай до інших територіальних претензій, зокрема в Південно-Китайському морі. Вже було зазначено, що у випадку вторгнення ЄС може

приєднатися до інших розвинутих економік у запровадженні санкцій проти Китаю, що може завдати значних збитків світовій фінансовій системі залежно від масштабу цих санкцій.

Хоча більшість політиків ЄС усвідомлюють високі ставки цієї ситуації, країни Європи могли б зробити більше для підтримки Тайваню та стримування Китаю.

Що стосується торгівлі, попри можливість Гоміньдану, опозиційної партії в Тайвані, направити Тайвань до розширення торгових зв'язків з Китаєм через їхній плюралізм у законодавчому юані, Китай може вирішити накласти додаткові обмеження на торгівлю через протоку як засіб економічного тиску. Лай, імовірно, продовжить диверсифікацію торгівлі як зі Сполученими Штатами, так і з ЄС [67]. Вже зараз офіційні особи Тайваню заявили про свою зацікавленість у переговорах щодо торговельних рамок з ЄС [87].

Замість коливань у сфері торгівлі та інвестицій з Тайванем через побоювання обурити Китай, Брюссель повинен активно стимулювати Тайвань продовжувати свій обраний курс, особливо враховуючи, що ЄС є найбільшим прямим іноземним інвестором на Тайвані. Враховуючи статус ЄС як найбільшого у світі торговельного блоку, його підтримка може створити захист для торгівлі та інвестицій у Тайвань для країн Індо-Тихоокеанського регіону, що знаходяться під тиском Китаю, таких як В'єтнам, Малайзія та Філіппіни.

У контексті цих торговельних рамок обговорень європейські політики повинні також прагнути зміцнити розвиток технологій чистої енергії та цифрової торгівлі, виходячи з принципів, закладених у спільній ініціативі США та Тайваню щодо торгівлі XXI ст. та у Розширеному торговельному партнерстві Великобританії та Тайваню. Незважаючи на те, що китайський примус, імовірно, не торкнеться тайваньської індустрії напівпровідників через власну залежність Китаю від цих технологій, Європі варто розглянути можливість підтримки Тайваню у диверсифікації його

економіки через інвестиції, адже його надмірна залежність від експорту напівпровідників та інтегральних схем може становити ризик у довгостроковій перспективі.

Було б розсудливо для європейських законодавців наслідувати успішний досвід Японії та направити власні делегації для обговорення можливих кроків, які Європа могла б здійснити для покращення співпраці з Тайванем у сфері безпеки. Це особливо актуально для країн ЄС з значним експедиційним потенціалом в Індо-Тихоокеанському регіоні, таких як Франція, Нідерланди, Німеччина, Іспанія та Італія, які могли б координувати свою діяльність з Тайванем через подібні законодавчі механізми. Тайвансько-японські діалоги «два плюс два» можуть слугувати джерелом натхнення для формування таких каналів з Європою або навіть їхнього розширення за участі європейських законодавців.

Важливим висновком із реакції Китаю на останні вибори в Тайвані є те, що його відповідь була відносно стриманою. Незважаючи на те, що офіційні представники Китаю називали Лая «сепаратистом» та «порушником спокою», військові дії були відновлені навколо острова лише незабаром після завершення виборів. Це може вказувати на бажання керівництва Китаю, на чолі з Сі Цзіньпіном, зменшити напруженість у відносинах зі США, особливо в контексті постпандемічних економічних викликів та дипломатичних досягнень, таких як саміт із президентом США Джо Байденом у листопаді 2023 р.

Ця несподівано стримана реакція Китаю може відкрити нові можливості для Європи посилити взаємодію з Тайванем. Однак Європі варто розглянути можливість розширення невійськової взаємодії з Тайванем, незалежно від реакції материкового Китаю.

Таким чином, ЄС завжди прагнув бути глобальним гравцем на міжнародній арені, підтримуючи мир та стабільність, просуваючи права людини та підтримуючи економічний розвиток по всьому світу. Відносини ЄС з Тайванем, хоча і не є винятком з цієї політики, вимагають особливого

підходу через складність геополітичних і стратегічних викликів, що надходять від Китаю, який розглядає Тайвань як частину своєї території.

За останні декілька десятиліть Тайвань розвинувся в демократичне суспільство з активною ринковою економікою та одним з найвищих рівнів життя в Азії. ЄС, як і Тайвань, має великий інтерес у зміцненні взаємодій, що зосереджені на торгівлі, інвестиціях, дослідженнях та розвитку технологій, а також в обміні культурними та освітніми досвідами. Ці відносини, однак, мають свої виклики через політичну нестабільність між Китаєм та Тайванем.

ЄС виступає за політику «одного Китаю», яка водночас дозволяє підтримувати неофіційні відносини з Тайванем. Це складне балансування між політичною дипломатією та реальною потребою у співпраці з Тайванем, особливо у таких галузях, як високі технології та захист довкілля.

Ситуація ускладнюється нестабільністю у відносинах між США та Китаєм, особливо з огляду на стратегічні інтереси Америки в Тайванській протоці та Індо-Тихоокеанському регіоні. ЄС повинен маневрувати між підтримкою своїх власних інтересів та уникненням прямого конфлікту з Китаєм, що може загрожувати його ширшим геополітичним і економічним інтересам.

На цьому фоні ЄС може виявляти більш активну роль у формуванні стійких та довготривалих відносин з Тайванем через розширення торговельних відносин, збільшення інвестицій у високі технології та спільні наукові ініціативи. Такий підхід дозволить не тільки підтримувати розвиток та інновації в Європі, але й сприятиме стабільності та безпеці в Індо-Тихоокеанському регіоні.

2.2. Формування політики Європейського Союзу щодо Китаю

Дипломатичні зв'язки між Китаєм та Європейською економічною спільнотою, яка передувала ЄС, були встановлені 8 травня 1975 р. Протягом цього часу сторони пережили складний шлях, який включав як періоди

активного розвитку, так і моменти погіршення відносин. Незважаючи на наявність суперечностей та розбіжностей у підходах, особливо щодо принципів демократичного розвитку, відносини між Китаєм та ЄС значно зміцнилися і досягли рівня стратегічної співпраці. Аналіз дипломатичних відносин між Китаєм та ЄС дозволяє виділити три основні етапи їх розвитку.

Перший період охоплює 1975–1989 рр. В цей час становлення дипломатичних зв'язків співпало з початком політики внутрішніх реформ та відкритості до зовнішнього світу в Китаї. Китайська зовнішня політика була спрямована на вивчення західного досвіду розвитку європейських країн та запозичення їхніх найкращих досягнень. Для ЄС Китай був «неораним полем», привабливим своїм великим ринком. Китай, у свою чергу, розглядав ЄС як важливого партнера для залучення капіталу та сучасних технологій. Обидві сторони бачили великий потенціал у розвитку економічних відносин і мали спільні цілі в цій сфері. Цей період характеризувався пошуком можливостей для співпраці, встановленням торгових зв'язків та активізацією інвестиційної діяльності з боку європейських інвесторів.

Другий етап тривав з 1989 до 1998 р. і відзначився зміною напрямку розвитку відносин між двома сторонами. Цей період характеризується коригуванням політичного курсу ЄС щодо Китаю. Замість попередньої двосторонньої співпраці настав період охолодження відносин. Основною причиною зміни політики ЄС стали події на площі Тяньаньмень у Пекіні навесні 1989 р. Тоді в китайській столиці відбулися масові протести молоді, які вимагали демократичних реформ у країні. Однак керівництво Китаю вирішило жорстко придушити протести, застосувавши військову силу, що призвело до загибелі сотень демонстрантів. Реакція ЄС на ці події була негативною, і були введені санкції проти Китаю. Високопосадові візити були відкладені, обсяг допомоги значно скорочений, кредитні гарантії скасовані, створення великих спільних підприємств припинено, а військове співробітництво зупинено. В результаті відносини між Китаєм і ЄС досягли найнижчого рівня.

У 1994 р. ЄС прийняв нову стратегію щодо Азії, а в 1995 р. розробив політичний документ під назвою «Довгострокова політика щодо відносин між ЄС та Китаєм». З метою виявлення основних суперечностей та нормалізації відносин, обидві сторони започаткували стратегічний діалог. У 1996 р. ЄС представив нову стратегію щодо Китаю, у якій визнавав незалежний характер китайської політики та виявляв зацікавленість у всебічному співробітництві. Зі свого боку, китайське керівництво також розробило нову стратегію щодо ЄС, яку було проголошено під час візиту голови КНР Цзян Цземіня до Західної Європи у 1995 р. Він озвучив чотири основні принципи політики Китаю щодо ЄС: розвиток сталих, дружніх і довгострокових відносин; взаємоповага та пошук спільних основ, зберігаючи відмінності; взаємовигідне та спільне процвітання; посилення механізмів консультацій та співпраці в міжнародних відносинах.

Прийняття політичних документів щодо встановлення і розвитку відносин сприяло активізації зв'язків між країнами, що стало початком нового етапу їх розвитку. З 1998 р. почався третій етап відносин між Китаєм та ЄС. У березні 1998 р. ЄС ухвалив новий політичний документ під назвою «Створення всебічного партнерства з Китаєм». У цьому документі зазначалося, що відносини між Китаєм та ЄС мають досягти рівня відносин ЄС з США, Росією та Японією [29].

З 1998 р. сторони регулярно проводять щорічні зустрічі, які стали важливим механізмом для розвитку відносин. Таким чином, було створено механізм взаємного спілкування, що сприяв більшому розумінню та довірі. Щорічні зустрічі також стали платформою для розвитку торговельних і економічних зв'язків, культурного та освітнього обміну, обміну науковими досягненнями та технологіями, а також для посилення співпраці як на регіональному, так і на міжнародному рівнях. Крім того, цей механізм створив умови для участі у багатосторонніх відносинах.

У квітні 1998 р. лідери Китаю та ЄС провели першу двосторонню зустріч у Лондоні. Після зустрічі було оголошено про намір створити

довгострокове, стабільне та конструктивне партнерство, орієнтоване на XXI ст. Також домовилися про започаткування механізму щорічних самітів між лідерами Китаю та ЄС. Це стало важливим кроком у розвитку відносин між Китаєм та ЄС, а 1998 р. став знаковим в історії їх взаємин [29].

Для подальшого розвитку відносин ЄС ухвалив кілька стратегічних документів щодо співпраці з Китаєм. Серед них – «Стратегія ЄС щодо КНР: реалізація документів 1998 р. та наступні кроки для більш ефективної політики ЄС» і «Стратегічні відносини ЄС з Китаєм на 2000–2006 роки». У 2003 р. ЄС опублікував політичний документ «Зріле партнерство: спільні інтереси та виклики у відносинах між КНР та ЄС», де зазначалося, що відносини досягли зрілості та необхідно створити всебічне стратегічне партнерство. Це стало початком нового етапу дипломатичних відносин між Китаєм та ЄС у 2003 р.

У жовтні того ж року китайське керівництво прийняло документ під назвою «Політика Китаю по відношенню до ЄС», в якому зазначалося, що ЄС є важливою політичною силою на світовій арені. У цьому документі також підкреслювалося, що Китай надає велике значення зміцненню ролі та впливу ЄС як на регіональному, так і на міжнародному рівнях. Документ окреслював цілі китайської політики щодо ЄС на наступні п'ять років та пропонував комплекс заходів для досягнення цих цілей.

Нині відносини між ЄС та КНР мають певний формат, де основою є економіка та торгівля, політика виступає спрямовуючою силою, а наука, технології та культура є взаємодоповнюючими факторами співпраці. Успіхи обох сторін у розвитку відносин створили умови для переходу до нового етапу.

Основні напрямки співпраці включають:

1. Зміцнення обміну візитами на високому рівні, посилення політичного діалогу та стратегічної взаємодії.

2. Пріоритетність економічної співпраці та торгівлі у всіх сферах відносин.

3. Розширення контактів у сфері безпеки та оборони для зміцнення довіри, подолання сумнівів та просування взаємовигідної співпраці [29].

На тлі зростаючої напруги у відносинах між США та Китаєм, спричиненої, зокрема, ситуацією навколо Тайваню та відмовою Пекіна засудити російську агресію, ЄС зіткнувся з необхідністю розробки нової політики щодо КНР. Важливим аспектом європейського підходу залишається поєднання прагматизму з відданістю демократичним цінностям.

Минулого року відзначалася 20-та річниця всебічного стратегічного партнерства між Китаєм та ЄС, встановленого в 2003 р. З того часу відносини між ними значно зміцнилися. Тісні обміни та діалог, а також підвищений рівень співпраці принесли відчутні результати обом сторонам.

За останні 20 років торгівля між Китаєм та ЄС зросла в десять разів і досягла 847,3 млрд. доларів США, що в середньому становить майже 2,3 млрд. доларів США в день. Європейський експорт до Китаю підтримує близько 4 млн. робочих місць у Європі. До кінця 2022 р. Китай створив понад 2800 компаній шляхом прямих інвестицій у Європі, забезпечивши роботою понад 270 000 людей на місцевому рівні [31].

Політика ЄС щодо Китаю визначається документами «Elements for a new EU Strategy on China» («Елементи нової стратегії ЄС щодо Китаю») [2] та «Council Conclusions EU Strategy on China» («Висновки Ради ЄС щодо стратегії ЄС стосовно Китаю»), [3], які були переглянуті в 2019 р. в «EU-China Strategic Outlook» («Стратегічна перспектива ЄС-Китай») [14]. Ці документи окреслюють основні принципи участі ЄС, які ґрунтуються на реалістичному, наполегливому та багатогранному підході. Метою цієї політики є просування демократії, верховенства права, прав людини, а також повага до Статуту ООН і міжнародного права, з прагненням до взаємної вигоди в політичних та економічних відносинах.

Практичний порядок денний співпраці між ЄС та Китаєм викладено в Спільних заявах самітів ЄС–Китай [11] та у середньостроковій «EU–China 2020 Strategic Agenda for Cooperation» («Стратегічний порядок денний

співпраці ЄС-Китай до 2020 року») [5], підписаній ЄС і Китаєм у 2013 р. Цей документ охоплює сфери миру та безпеки, процвітання, сталого розвитку та обміну між людьми.

Двосторонні відносини на найвищому рівні між ЄС і Китаєм здійснюються через щорічний саміт ЄС–Китай, якому зазвичай передують ключові двосторонні діалоги, такі як Стратегічний діалог, Діалог з прав людини, Економічний і торговельний діалог високого рівня (HED) та Діалог високого рівня між людьми.

30 грудня 2020 р. ЄС і Китай досягли принципової згоди щодо Всеосяжної угоди про інвестиції. Китай зобов'язався надати інвесторам з ЄС більший доступ до ринку, ніж будь-коли раніше, включаючи відкриття деяких нових важливих ринків. Китай також взяв на себе зобов'язання забезпечити справедливе ставлення до компаній ЄС, дозволяючи їм конкурувати на більш рівних умовах у Китаї. Це включає дисципліну для державних підприємств, прозорість субсидій та правила проти примусової передачі технологій. Вперше Китай також погодився на амбітні положення щодо сталого розвитку, включаючи зобов'язання щодо примусової праці та ратифікацію відповідних основоположних конвенцій МОП.

З початку 2023 р. посилилася дипломатична активність і взаємні візити представників Китаю та ЄС, що свідчить про взаємний інтерес до визначення формату подальшої співпраці. Китай неодноразово демонстрував свій чіткий інтерес до економічного зближення з Європою. Про це свідчать виступ віцепрем'єра Державної Ради КНР на Давоському форумі 2023 р., європейське турне глави китайської дипломатії Ван Ї та його виступ на Мюнхенській безпековій конференції. У цих виступах Китай закликав до зміцнення зв'язків, порушених пандемією та війною в Україні.

Візит китайського лідера Сі Цзіньпіна до Москви у березні 2023 р. змусив Європейський Союз переглянути свої плани зосереджуватись виключно на економічних відносинах з Китаєм. Заява голови Єврокомісії Урсули фон дер Ляйєн перед її візитом до Китаю підкреслила усвідомлення

викликів і ризиків, пов'язаних із посиленням Китаю на глобальній арені, а також необхідність розробки стратегії для їхнього подолання. Основні ідеї її виступу були такі:

1) Євросоюз прагне встановити дипломатичну стабільність і відкриту комунікацію у відносинах з Пекіном.

2) Формування європейської стратегії щодо Китаю повинно починатися з тверезої оцінки поточних відносин і стратегічних намірів КНР.

3) Позиція Китаю щодо ситуації в Україні буде визначати розвиток відносин між ЄС і КНР.

4) ЄС має прагнути до більшої незалежності від Китаю і мінімізувати економічні ризики («de-risking») [15].

Спільний візит до Китаю президента Франції Еммануеля Макрона та президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляйєн, який відбувся 5–7 квітня 2023 р., був покликаний підкреслити європейську єдність у контексті формалізації відносин між ЄС та КНР.

Присутність представницької делегації французьких бізнесменів, що налічувала до 50 осіб, і інформація про підписані контракти свідчать про наміри китайської сторони посилити економічну співпрацю на національному рівні, зменшуючи таким чином політичний тиск з боку керівництва ЄС.

Суперечливе інтерв'ю Еммануеля Макрона, в якому він озвучив тези про залежність Європи від США, необхідність розбудови «стратегічної автономії», втягування у тайванську кризу та необхідність співпраці з Китаєм у контексті війни в Україні [54] викликало різку критику та широку дискусію. Це підтвердило наявність значних розбіжностей у поглядах на відносини з Китаєм всередині ЄС.

Заяви міністра закордонних справ Німеччини Анналени Бербок щодо перспектив співпраці з Китаєм стали дуже показовими. Вона назвала результати свого візиту до Пекіна «більш ніж шокуючими»:

1) Китай залишається партнером, конкурентом і системним суперником, причому дії Пекіна стають дедалі агресивнішими назовні та більш репресивними всередині, тому роль «системного суперника» стає все більш значущою;

2) Китай залишається найбільшим торговим партнером Німеччини, але варто розуміти, що торгівля сама по собі не призведе до змін і не є «геостратегічною стратегією»;

3) мінімізація ризиків повинна стати одним з головних аспектів нового етапу відносин між ЄС і Китаєм[12].

Варто зазначити, що в цей період було відкладено візит Високого представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки Жозепа Борреля до Китаю (офіційно через позитивний результат тесту на COVID-19). Під час цього візиту мав відбутися щорічний стратегічний діалог між ЄС та Китаєм з міністром закордонних справ Китаю Цінь Ганом. Також Боррель планував зустрітися з керівником зовнішньої політики Китаю Ван Ї та новим міністром оборони Лі Шанфу [53].

Верховний дипломат ЄС зробив кілька заяв, що підкреслили нагальну потребу та складність формування спільної європейської позиції та стратегії щодо Китаю:

1) ЄС не зможе підтримувати «нормальні відносини» з Китаєм, якщо Пекін не використає свій вплив на Росію, щоб переконати її вивести війська з України та припинити війну;

2) Необхідно уникнути нової холодної війни між Заходом і Далеким Сходом, але в європейській позиції існує «какофонія» і бракує координації між інституціями та державами-членами ЄС;

3) Незважаючи на розбіжності в ключових питаннях щодо цінностей та прав людини, ЄС повинен продовжувати діалог з Китаєм, який став значною світовою силою та має великий економічний вплив [7];

4) Тайвань є частиною європейського геостратегічного периметра для забезпечення миру, і будь-які дії проти Тайваню повинні бути відкинуті не

лише з моральних причин – Тайвань важливий економічно, комерційно та технологічно. Європейські військово-морські сили мають патрулювати Тайванську протоку, щоб продемонструвати відданість Європи свободі судноплавства в цьому важливому регіоні;

5) Євросоюз будуватиме відносини з іншими країнами залежно від їхнього ставлення до війни в Україні та зростаючої ролі Китаю у світі, демонструючи конкретну позицію, а не схиляючись до нейтралітету [8].

Традиційна для ЄС відмінність між загальноєвропейськими інтересами та національними інтересами окремих держав-членів ускладнює формування єдиної позиції, необхідної для рівноправного діалогу з Китаєм та ефективного стратегічного співробітництва між Європою і США, зокрема в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Таким чином, перші дипломатичні відносини між Китаєм та Європейською економічною спільнотою, попередником ЄС, були встановлені 8 травня 1975 р. Відтоді відносини пройшли через різні етапи розвитку, які включали як періоди активного співробітництва, так і моменти погіршення відносин. Зміцнення ролі Китаю на глобальній арені та посилення напруженості у відносинах між США і Китаєм, зокрема через ситуацію навколо Тайваню і російську агресію в Україні, змушують ЄС шукати нові підходи до взаємодії з КНР. Незважаючи на наявні суперечності, ЄС продовжує шукати шляхи для зміцнення співпраці з Китаєм, прагнучи досягти стабільності та взаємної вигоди.

Висновки до Розділу 2

Європейський Союз, прагнучи утвердитися як важливий глобальний гравець, активно підтримує мир, стабільність, права людини та економічний розвиток. Відносини ЄС з Тайванем є важливою складовою цієї стратегії,

потребуючи особливого підходу через складні геополітичні та стратегічні виклики, зокрема позицію Китаю, який розглядає Тайвань як частину своєї території. Тайвань, який став демократичним суспільством з розвинутою ринковою економікою, є важливим партнером для ЄС у сферах торгівлі, інвестицій, наукових досліджень та культурного обміну. ЄС, дотримуючись політики «одного Китаю», підтримує неофіційні відносини з Тайванем, балансує між політичною дипломатією та співпрацею, особливо у високотехнологічних галузях та захисті довкілля.

Водночас, ЄС стикається з новими викликами у відносинах з Китаєм, зокрема через загострення ситуації навколо Тайваню та відмову Пекіна засудити російську агресію. Нестабільні відносини між США та Китаєм ускладнюють ситуацію, змушуючи ЄС маневрувати між захистом власних інтересів та уникненням конфлікту з Китаєм. Основні принципи нової політики ЄС включають встановлення дипломатичної стабільності, відкритої комунікації та тверезої оцінки поточних відносин з Китаєм. Формування спільної європейської позиції ускладнюється відмінностями між загальноєвропейськими та національними інтересами окремих держав-членів, проте залишається критично важливим для збереження геополітичних та економічних пріоритетів ЄС.

РОЗДІЛ 3. ТАЙВАНЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВІДНОСИН ЄС ТА КНР

3.1. Відносини країн-членів ЄС і Китаю через призму тайванської проблеми

Європейські уряди офіційно продовжують дотримуватись політики «Єдиного Китаю», що передбачає визнання позиції Пекіна про існування лише одного китайського уряду. Відповідно до цієї політики, ЄС та його країни-члени визнають і підтримують офіційні зв'язки виключно з КНР, а не з Тайванем.

Проте, на практиці, інституції ЄС та європейські уряди розглядають Тайвань як «де-факто» незалежну державу, з якою вони мають право підтримувати економічні та політичні відносини. Це призводить до складних і часто суперечливих відносин між ЄС, його країнами-членами, КНР та Тайванем. Європейські країни прагнуть балансувати між офіційною політикою та практичними інтересами, що проявляється у численних неофіційних контактах і співпраці з Тайванем у різних сферах [40].

Європейський парламент очолює зусилля, спрямовані на покращення відносин з Тайванем. У грудні 2023 р. законодавці ЄС одноголосно прийняли резолюцію, яка передбачає сприяння торгівлі та інвестиційним зв'язкам між ЄС і Тайванем, закликаючи до миру та стабільності в Тайванській протоці та виступаючи проти будь-яких односторонніх змін статус-кво силою [6]. Європейські законодавці – як на національному рівні, так і на рівні ЄС – продовжують відвідувати острів, демонструючи підтримку Тайваню. Багато країн-членів ЄС регулярно направляють урядові делегації до Тайваню, незважаючи на критику з боку Пекіна.

Проте, Європейці прагнуть уникати відкритої конфронтації з Пекіном у питаннях, що стосуються Тайваню, на відміну від Сполучених Штатів, які часто провокують Китай. ЄС має обмежені важелі впливу на відносини між

протокою, як на Пекін, так і на Вашингтон. Хоча збереження статус-кво відповідає довгостроковим інтересам ЄС, захист острова від нападу або блокади з материка залишається на плечах США та їхніх азійських союзників.

Натомість, ЄС може використовувати свої активи «м'якої сили» в регіоні, що включає дипломатичні, культурні та економічні інструменти, для впливу на ситуацію. Це дозволяє ЄС підтримувати баланс у відносинах з КНР і Тайванем, не вдаючись до конфронтаційних методів, але водночас демонструючи підтримку демократії та стабільності в регіоні.

Відносини з Тайванем все частіше стають важливим питанням на порядку денному європейських політичних кіл, особливо після так званого «ефекту Пелосі» [93], що спричинив шквал іноземних делегацій до Тайбею, включаючи європейські. Незважаючи на те, що Тайвань приймав більше європейських відвідувачів до спалаху COVID–19, політична увага до острова після пандемії значно посилилася. Це підкреслює зростаючу важливість Тайваню на міжнародній арені та водночас виявляє недоліки в європейській зовнішньополітичній стратегії.

З моменту спалаху пандемії, виключення Тайваню зі Всесвітньої організації охорони здоров'я та інших органів ООН стало важливим питанням у багатьох європейських ЗМІ. Це викликало дебати щодо зростання впливу Китаю в міжнародних організаціях. Додатково, дефіцит напівпровідників, що виник під час пандемії COVID–19, привернув особливу увагу до відносин з Тайванем у політичних колах Брюсселя та столицях країн-членів ЄС.

У двосторонньому плані чи в рамках ширшого контексту відносин між ЄС і Китаєм європейські країни все частіше стикаються з необхідністю знайти тонкий баланс у своїх відносинах з Тайванем. Держави-члени ЄС зберігають контроль над своєю зовнішньою політикою та політикою безпеки, включаючи визначення власної інтерпретації «Політики одного Китаю». Як показали приклади Литви та Чехії, деякі країни ЄС активніше за інших

визначають траєкторію своїх відносин з Тайванем. Литва, зокрема, викликала резонанс у міжнародному співтоваристві, дозволивши Тайваню відкрити представництво під своєю назвою, що викликало негативну реакцію з боку Пекіна.

Ці приклади демонструють різні підходи до взаємодії з Тайванем всередині ЄС, що може свідчити про можливі зміни в загальному підході ЄС до Тайваню у майбутньому. У той час як одні країни виявляють більшу сміливість у своїх відносинах з Тайванем, інші залишаються обережнішими, намагаючись уникати прямих конфліктів з Китаєм. Це розмаїття підходів свідчить про складність і неоднозначність питання Тайваню в контексті європейської зовнішньої політики та безпеки.

Чи це відмова вислати тайванського дипломата [106] на вимогу посла Китаю, чи візит на острів делегації із 150 осіб [80], чи відкриття представництва, у назві якого Тайвань – замість Тайбею – і Прага, і Вільнюс вистояв на своєму [87]. Незважаючи на обіцянки Китаю помститися, для Чехії та Литви ці дії мали обмежені політичні та економічні наслідки.

Хоча економічний тиск не є новою тактикою Пекіна, справа Вільнюса стала переломним моментом у відносинах між ЄС і Китаєм. Було повідомлено, що Пекін тиснув на німецькі компанії, щоб вони припинили використовувати компоненти, виготовлені в Литві [84]. Литовський експорт до Китаю становив лише 1% ВВП Литви, але спроби посилити торговельні зв'язки всередині ЄС збільшили простір для маневру Пекіна.

Компанії заявили, що їхні плани інвестувати в балтійську державу залишаються незмінними, але лідери німецького та балтійського бізнесу висловили своє занепокоєння економічними наслідками відплати Пекіна та попросили Вільнюс знайти «конструктивне рішення» [85]. Це свідчить про те, що економічні важелі впливу Пекіна все ще мають значний вплив на європейські країни, навіть якщо вони прагнуть посилити свої зв'язки з Тайванем..

Проте, ніщо з цього не змусило Литву змінити свої плани. Неофіційна дискримінаційна практика Пекіна щодо Вільнюса спонукала Брюссель запросити групу у СОТ, а представництво Тайваню розпочало роботу у вересні 2022 р.

Як заявив Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики та безпеки Жозеп Боррель: «Політика одного Китаю» ЄС не заважає нам продовжувати та активізувати нашу співпрацю з Тайванем». Тим не менш, Брюссель та інші європейські столиці мають очікувати, що їхня взаємодія з Тайбеєм, швидше за все, викличе реакцію з боку Пекіна, яка може варіюватися від не надто завуальованих погроз до спроб економічної відплати [17].

У рамках дослідження відносин країн-членів ЄС і Китаю через призму тайванської проблеми вважаю за доцільне здійснити детальний аналіз взаємовідносин кожної країни-члена ЄС з Китаєм у цьому контексті. Такий підхід сприятиме виявленню специфічних аспектів політики окремих держав щодо Тайваню, визначенню їхніх економічних та політичних інтересів, а також особливостей взаємодії з Пекіном.

До прикладу, у 2018 р. Австрія та Китай встановили «дружнє стратегічне партнерство». Відповідно до політики більшості держав-членів ЄС, Австрія проводить «політику одного Китаю». Австрія представлена в Китаї посольством і культурним форумом у Пекіні та генеральними консульствами в кількох інших містах. Відповідно, Австрія не має офіційних дипломатичних відносин з Тайванем.

Проте співпраця між Тайванем і Австрією в різних сферах, таких як культура, бізнес, освіта і наука, підтримується вже багато років. Австрія управляє Австрійським офісом у Тайбеї, який, хоча і не є дипломатичним представництвом, виконує важливу роль у сприянні двосторонньому співробітництву. Цей офіс забезпечує платформу для розвитку відносин між обома сторонами, дозволяючи зберігати баланс між офіційною політикою

Австрії щодо Китаю та прагненням до взаємовигідної співпраці з Тайванем [69].

Бельгія, як і Австрія, офіційно підтримує «політику одного Китаю», але стикається з викликами, намагаючись балансувати між тиском Пекіна та потребою реагувати на агресивні дії Китаю щодо Тайваню. Китай намагається змусити Бельгію змінити запропоновану резолюцію щодо «зростаючої загрози для Тайваню», попереджаючи про негативні наслідки для двосторонніх відносин. Посол Китаю в Бельгії, Цао Чжунмін, підкреслив чутливість тайванського питання та застеріг від підтримки тайванської незалежності, що, за його словами, загрожує миру в регіоні.

Резолюція, представлена Елсом Ван Хуфом, засуджує китайську агресію та закликає до деескалації, не визнаючи при цьому незалежність Тайваню. Це підкреслює прагнення Бельгії підтримувати статус-кво [43]. Цей випадок демонструє необхідність для ЄС розробити узгоджену стратегію щодо Тайваню, що дозволить ефективно захищати інтереси своїх членів і підтримувати регіональну стабільність.

Відносини Болгарії з Китаєм демонструють чітке дотримання принципу «єдиного Китаю». Болгарські політики та політичні лідери з різних партій неодноразово підтверджували цю позицію, яка залишається незмінною з моменту встановлення дипломатичних відносин і до сьогодні. Цікаво, що Болгарія відіграла важливу роль у дипломатичних зусиллях на Балканах у 1990-х рр. Наприклад, болгарська дипломатія допомогла переконати Республіку Північна Македонія виправити своє рішення, коли та визнала Тайвань [37].

Кіпр дотримується принципу «єдиного Китаю», що передбачає невизнання Тайваню як незалежної держави, та підтримує активну співпрацю ЄС з Китаєм. Водночас Китай підтримує резолюції Ради Безпеки ООН щодо возз'єднання Кіпру, що свідчить про взаємну підтримку в міжнародних питаннях [44].

Данія офіційно визнає принцип «єдиного Китаю» з 1950 р., проте її підходи до Тайваню демонструють певну амбівалентність. На офіційній веб-сторінці Міністерства закордонних справ Данії торговий офіс у Тайбеї включено до списку місій у Китаї. Хоча це можна списати на помилку, подібні випадки свідчать про вплив китайського тиску. Після двосторонньої зустрічі у 2021 р. міністр закордонних справ Китаю Ван І висловив подяку Данії за дотримання принципу «єдиного Китаю», а МЗС Данії утрималося від будь-яких публічних виправлень.

Фінляндія також публічно заявляє про свою прихильність до політики «єдиного Китаю», але на практиці демонструє прагматичний підхід. Фінські урядові установи зазнають тиску з боку Пекіна через дипломатичні ноти, вимоги офіційного визнання Тайваню частиною Китаю, а також погрози скорочення економічної співпраці та обмеження доступу фінських компаній до китайського ринку у випадку порушення цього принципу. Окрім цього, Китай використовує тиск через міжнародні форуми, такі як ООН, вимагаючи підтримки своєї позиції щодо Тайваню. Незважаючи на це, Фінляндія веде двосторонні торгові переговори з Тайванем і підтримує стримані торгові офіси в Тайбеї.

Швеція відрізняється від інших скандинавських країн своєю активною позицією щодо Тайваню. Протягом останніх років шведський Риксдаг активно включав питання Тайваню в політичний порядок денний, а шведські парламентарі часто відвідували Тайвань. Це стало відповіддю на примусову дипломатію Китаю, яка включала економічні санкції, обмеження доступу до китайського ринку для шведських компаній та загрози розриву культурних і освітніх обмінів. Така поведінка викликала негативне ставлення до Китаю в країні. Однак уряд Швеції намагається стримувати ініціативи, пов'язані з Тайванем, щоб не порушувати офіційну політику «єдиного Китаю».

Ірландія та Нідерланди дотримуються політики «єдиного Китаю», зберігаючи водночас комерційні інтереси в Тайвані. Обидві країни мають

торгові представництва в Тайбеї та підтримують економічні зв'язки з Тайванем, намагаючись уникати політичних конфліктів з Китаєм [33].

Як і інші країни ЄС, Данія, Фінляндія, Нідерланди, Ірландія та Швеція зберігають офіційну прихильність до політики «єдиного Китаю», але при цьому намагаються зберігати певну міру автономії у відносинах з Тайванем. Ці країни демонструють прагматичний підхід, балансуючи між економічними інтересами та політичним тиском з боку Китаю.

Зовнішня політика Німеччини стикається з дилемою, оскільки Китай є найважливішим торговельним партнером країни. Якщо Берлін займе чітку позицію проти спроб Китаю повернути Тайвань, це може призвести до серйозних економічних конфліктів. Однак, мовчання Німеччини підриває її претензії на зовнішню політику, що ґрунтується на цінностях [96].

За останні кілька років німецький уряд на чолі з Олафом Шольцем суттєво змінив політику Берліна щодо Індо-Тихоокеанського регіону. Занепокоєні зростанням влади та амбіціями Китаю в регіоні, а також впливом китайської економічної та технологічної політики на інтереси Німеччини, політичні лідери та високопосадовці намагаються змінити підхід країни до цієї наддержави. У липні коаліційний уряд оприлюднив першу в історії країни Китайську стратегію, в якій детально окреслено пріоритети федерального уряду на майбутнє.

Ця нова програма спрямована на захист від надмірної залежності від Китаю та запобігання примусу в регіоні, що є спільною рисою з політикою інших західних держав, таких як Сполучені Штати та країн ЄС. Хоча основні сфери уваги Німеччини включають економічну та технологічну політику Пекіна та зростаючу впевненість КНР на міжнародній арені, значна частина їхньої стратегії в Індо-Тихоокеанському регіоні стосується Тайваню. Тайвань є важливим демократичним партнером, самоврядний статус якого все більше під загрозою через військову діяльність Китаю.

У документі підкреслюється політика Берліна «одного Китаю», яка передбачає безперервність політики, але також зазначається, що Німеччина

має економічні та технологічні інтереси на Тайвані і що будь-яка військова ескалація в Тайванській протоці вплине на інтереси Німеччини та Європи. Ця прямота демонструє явну зміну підходу Німеччини як до Тайваню, так і до Китаю: Берлін має намір розширювати свої відносини з Тайванем, одночасно зберігаючи міцне економічне партнерство з КНР [102].

Франція є однією з європейських країн, яка найбільш чітко визначила свою позицію щодо тайванського питання. Президент Франції Еммануель Макрон, відвідуючи Китай, зробив важливі заяви, підкреслюючи, що Європа повинна зменшити свою залежність від США і досягти стратегічної автономії. Він зазначив, що прискорення кризи на Тайвані не відповідає інтересам Європи і що Європа не повинна слідувати за порядком денним США та надмірною реакцією Китаю.

Макрон заявив, що Франція підтримує збереження статус-кво на Тайвані та дотримується політики «одного Китаю». Він підкреслив, що Франція розглядає Тайвань як внутрішню проблему Китаю і не бажає брати участь у напруженості між США та Китаєм. Таким чином, Франція не має наміру діяти спільно з США проти Китаю в тайванському питанні, всупереч очікуванням Вашингтона. Пріоритет Франції базується на меті позбутися зовнішньополітичних рішень, які служать лише американській гегемонії, і діяти відповідно до національних інтересів у рамках доктрини стратегічної автономії.

Макрон, повертаючись з Китаю, заявив, що втручання в тайванське питання не служить інтересам Європи, а отже, і Франції. Китай посідає сьоме місце в списку країн, куди Франція найбільше експортує, і шосте місце в списку країн, звідки вона імпортує. Тому не раціонально очікувати, що Франція відсуне власні інтереси на задній план і займе позицію проти Китаю через питання Тайваню лише тому, що цього хочуть США [55].

На відміну від Чехії та Литви, які займають більш чітку позицію на підтримку Тайваню, Німеччина і Франція підходять до цього питання з

більшою обережністю, прагнучи уникнути конфлікту з Китаєм і одночасно підтримувати свої економічні інтереси.

Греція, як і більшість країн-членів ЄС, дотримується політики «єдиного Китаю», визнаючи КНР як єдину легітимну державу Китаю. Це означає, що Греція не має офіційних дипломатичних відносин з Тайванем і уникає будь-яких кроків, які могли б викликати гнів Пекіна. Нещодавно Міністерство закордонних справ Греції попередило своїх дипломатів та державних службовців уникати заходів, організованих Тайванем, що підкреслює прагнення Афіні підтримувати гармонійні відносини з КНР.

Попри відсутність дипломатичних відносин, Греція підтримує співпрацю з Тайванем на технічному рівні, зосереджуючись головним чином на торгівлі, морських справах, культурі, спорті та охороні здоров'я. У 1972 р. в Афінах було відкрито «Представництво Тайбея», яке не має дипломатичного або консульського статусу, але виконує функції для підтримання двосторонніх зв'язків у різних сферах [92].

Чесько-китайські відносини значно погіршилися з 2018 р., коли Прага почала активно зближуватися з Тайванем. У березні 2023 р. делегація з 150 чеських представників на чолі зі спікером нижньої палати відвідала Тайвань, підписавши одинадцять меморандумів про взаєморозуміння для посилення двосторонніх економічних, політичних та культурних зв'язків. Крім того, Тайбей і Прага домовилися про постачання зброї, що ще більше обурило Пекін.

Реакція Китаю була агресивною – від погроз судового розгляду у справі Huawei у 2019 р. до погроз санкцій через пропонування дипломатичний візит на Тайвань у 2020 р. Ці дії підштовхнули Прагу до ще тісніших відносин з Тайванем, що призвело до заміни китайських культурних установ на тайванські та підписання угоди про побратимство між Прагою і Тайбеєм після розриву аналогічної угоди з Пекіном.

Чехія, як і Литва, не сильно залежить від китайських інвестицій та торгівлі. У 2021 р. Китай складав лише 6% від вхідних інвестицій з

неєвропейських країн і близько 1% експорту товарів і послуг Чехії. Це означає, що потенційні китайські санкції не завдадуть значної шкоди чеській економіці, хоча вторинні санкції, спрямовані на німецьких виробників, могли б мати руйнівні наслідки [59].

Ситуація Чехії контрастує з великими європейськими економіками, такими як Німеччина, Франція, Нідерланди, Іспанія та Італія, які значно більше залежать від торгівлі з Китаєм. Це підкреслює важливість розробки узгодженої стратегії ЄС щодо Тайваню, яка враховує різні рівні економічної залежності від Китаю серед країн-членів.

Латвія, як і інші країни Балтії, прийняла рішення покинути неформальний форум 16+1, який об'єднує Китай та 16 країн Центральної, Східної та Південної Європи. Разом з Естонією, Латвія оголосила, що участь у цій групі більше не відповідає її стратегічним цілям у нинішньому міжнародному середовищі. Це рішення прийняте на тлі посилення критики Заходу через зростаючий військовий тиск Китаю на Тайвань і його підтримку вторгнення Росії в Україну.

Латвія, як і Естонія, продовжуватиме працювати над «конструктивними та прагматичними відносинами з Китаєм», дотримуючись заснованого на правилах міжнародного порядку і прав людини. Проте, рішення про вихід з форуму 16+1 демонструє їхнє незадоволення дисбалансом у торгівлі з Китаєм, що змусило інші країни-члени переглянути свої відносини з Пекіном [77].

Литва, як одна з країн Балтії, прийняла рішення підтримувати тісніші відносини з Тайванем, незважаючи на значний економічний тиск з боку Китаю. У 2021 р. новини про відкриття неофіційних дипломатичних представництв між Тайбеєм і Вільнюсом викликали безпрецедентну кампанію економічного примусу з боку Пекіна. Китай виключив Литву зі своєї митної системи, заборонивши ввезення товарів литовського походження, та закликав інші європейські столиці чинити тиск на Вільнюс.

Попри це, Литва не відступила від свого курсу. У липні 2023 р. Вільнюс оприлюднив свою Індійсько-тихоокеанську стратегію, яка подвоює взаємодію з Тайванем і демонструє невдоволення Китаєм. Стратегія підкреслює важливість мирного і стабільного статус-кво в Тайванській протоці, що є одним з найактуальніших геополітичних питань у міжнародній політиці. Литва наголошує, що зміна статус-кво військовими або примусовими засобами є неприйнятною.

Після початкових суперечок у 2021 р. литовські чиновники продовжували співпрацювати з Тайванем, відвідуючи країну та приймаючи тайванські делегації. Незважаючи на санкції з боку Пекіна, Литва демонструє готовність підтримувати і розвивати відносини з Тайванем, навіть за рахунок погіршення відносин з Китаєм. У відповідь на економічний тиск Китаю, Тайвань і США надали Литві підтримку у вигляді інвестиційних та проектних коштів, а також експортної кредитної лінії [66].

Як і Латвія, Литва демонструє рішучість у підтримці Тайваню, незважаючи на значний тиск з боку Китаю. Обидві країни вийшли з форуму 16+1, висловлюючи невдоволення дисбалансом торгівлі з Китаєм і підкреслюючи свою стратегічну орієнтацію на Індійсько-тихоокеанський регіон. Литва є прикладом того, як невеликі європейські країни можуть відстоювати свої національні інтереси та принципи, навіть стикаючись з економічним та дипломатичним тиском.

На початку листопада 2023 р. Естонія оголосила про рішення дозволити Тайваню відкрити неофіційне економічне та культурне представництво в Таллінні. Це рішення не означає встановлення офіційних дипломатичних відносин, але воно дозволяє розширити економічні та культурні зв'язки між двома сторонами. Пекін негайно засудив це рішення, закликаючи Естонію змінити курс, оскільки будь-яка перемога Тайваню сприймається як загроза китайським інтересам у регіоні.

Оголошення Естонії співпало з турне міністра закордонних справ Тайваню Джозефа Ву трьома країнами Балтії. Хоча балтійські лідери

уникали прямих зустрічей з Ву, символічне значення цього візиту не залишилося непоміченим. Цей крок підкреслює зростаючу тенденцію серед країн Балтії до підтримки Тайваню, навіть незважаючи на економічний та дипломатичний тиск з боку Китаю [78].

Польща, як і більшість країн ЄС, дотримується політики «Єдиного Китаю», офіційно визнаючи КНР як єдиного законного представника Китаю. Відповідно до цієї політики, Польща не підтримує дипломатичних відносин з Тайванем. Перші економічні контакти між Польщею і Тайванем були встановлені наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. У 1992 р. у Варшаві відкрилося Економічне та культурне бюро Тайбея, а в 1995 р. у Тайбеї почало працювати Варшавське торгове бюро.

Польсько-тайванська співпраця поглиблюється вже кілька років, що співпадає зі зростанням міжнародного статусу Тайваню, особливо після приходу до влади ДПП у 2016 р. Однак, Польща намагається уникати публічних заяв щодо статусу Тайваню, прагнучи не провокувати КНР. Ця політика є результатом зростання економічного та політичного значення острова, а також поглиблення відносин між ЄС, США і Тайванем на фоні суперництва США і Китаю.

Польська політика щодо Тайваню залишається малопомітною, з акцентом на уникнення ситуацій, які можуть викликати гнів Китаю, таких як демонстрація прапора Тайваню. Водночас Польща залишає за собою право підтримувати дружні економічні та соціальні відносини з Тайванем і виступає за мирний розвиток відносин між Тайванем і Китаєм [100].

На початку грудня 2021 р. Словаччина направила делегацію з 43 осіб до Тайваню, включаючи підприємців та високопосадовців міністерств економіки та закордонних справ. Делегацію очолив заступник міністра економіки Карол Галек. Під час шестиденного візиту делегація зустрілася з владою Тайваню та відвідала ключові дослідницькі установи, що призвело до підписання дев'яти меморандумів про взаєморозуміння (МОВ), головним чином у сферах торгівлі та високотехнологічної співпраці.

Китайська влада різко відреагувала на цей візит, засудивши його як порушення принципу «Єдиного Китаю» та як підтримку тайванських сепаратистських сил. Пекін заявив, що Словаччина повинна припинити будь-які офіційні контакти з Тайванем, щоб уникнути подальшого погіршення китайсько-словацьких відносин. Офіційний сайт посольства Китаю в Словаччині додатково звинуватив Словаччину у порушенні Спільного комюніке 2003 р., в якому Словаччина пообіцяла не встановлювати офіційних відносин з Тайванем.

Попри тиск з боку Китаю, Словаччина продовжує поглиблювати відносини з Тайванем. Після парламентських виборів 2020 р. в Словаччині спостерігається зростання протайванських настроїв серед деяких політиків. Президентка Словаччини Зузана Чапутова підтримала дипломатичний візит високого рівня з Чехії до Тайваню, критикуючи китайські погрози, адресовані чеській делегації [45]. Як і Литва, Словаччина демонструє рішучість у підтримці Тайваню, навіть стикаючись з тиском з боку Китаю. Водночас Словаччина, подібно до Польщі, прагне зберігати баланс між офіційною політикою «Єдиного Китаю» та розвитком співпраці з Тайванем.

Словенія стала останньою невеликою європейською країною, яка кинула виклик Китаю щодо питання Тайваню, плануючи зміцнити торговельні зв'язки з островом. Міністерство закордонних справ Тайваню підтвердило плани створити торговельні представництва між Тайванем і Словенією. Прем'єр-міністр Словенії Янез Янша заявив, що підтримує встановлення обміну представниками на рівні торговельних представництв, подібно до тих, що існують у багатьох країнах ЄС.

Янша також заявив, що підтримає «суверенне рішення» тайваньців, якщо вони захочуть жити незалежно. Ця заява викликала різку реакцію з боку Китаю, який вважає Тайвань своєю провінцією і розглядає будь-яке обговорення його політичного статусу як табу. Китайський уряд назвав слова Янши «небезпечними» і закликав Словенію утримуватися від подібних висловлювань.

Незабаром після інтерв'ю Янши, Словенсько-китайська ділова рада повідомила, що китайські партнери розірвали контракти та вийшли з узгоджених інвестицій. Це підкреслює готовність Китаю використовувати економічний тиск як засіб впливу на країни, які демонструють підтримку Тайваню [79].

Угорщина проводить двозначну політику щодо Тайваню, балансує між економічними інтересами та політичним тиском з боку Китаю. Міністерство закордонних справ Угорщини тепло вітає фінансові інвестиції з Тайваню, роблячи країну другою після Нідерландів у ЄС за обсягом прямих іноземних інвестицій з Тайваню. Серед найбільших тайванських інвесторів у країні – компанії Foxconn, Giant і Yageo Holding.

Проте, у політичному співробітництві Будапешт дотримується очікувань Пекіна, підтримуючи відносини з Тайбеєм на дуже низькому рівні. У 2020 р. Угорщина була однією з країн, які не підтримали вступ Тайваню до ВООЗ після розмови між міністерствами закордонних справ Угорщини та Китаю [86].

Мальта, як і багато інших європейських країн, дотримується політики «Єдиного Китаю». Міністр закордонних справ Ян Борг нещодавно підтвердив, що Мальта продовжує підтримувати цю політику, описуючи двосторонні відносини з Китаєм як «чудові», попри зростання напруженості в Тайванській протоці.

Мальта розірвала дипломатичні відносини з Тайванем у 1970-х рр., коли тодішній лейбористський уряд встановив дипломатичні відносини з Китаєм. Прем'єр-міністр Дом Мінтофф був першим главою уряду західної країни, який відвідав Китай, що закріпило позицію Мальти щодо підтримки КНР [76].

Італія, сформувавши уряд на чолі з Джорджією Мелоні, стоїть на порозі змін у своїй зовнішній політиці щодо Китаю. Мелоні, лідер партії «Брати Італії», під час своєї передвиборчої кампанії зробила рідкісні заяви щодо Тайваню, висловивши неприйняття військових загроз Китаю острову.

Вона також зазначила, що сприятиме двостороннім контактам між Італією та Тайванем, що викликало занепокоєння Пекіна.

У липні Мелоні опублікувала в Twitter фото з представником Тайваню в Італії Андреа Лі Сінг-Іном, назвавши його «послом». Вона наголосила, що завжди стоїть на боці тих, хто вірить у цінності свободи та демократії. Хоча Тайвань та Італія не мають офіційних дипломатичних відносин, ці коментарі свідчать про можливий поворот у політиці Італії щодо Тайваню.

В інтерв'ю офіційному Центральному інформаційному агентству Тайваню Мелоні заявила, що «Брати Італії» приєднуються до демократичних країн у засудженні військової загрози Китаю Тайваню. Вона також зазначила, що ЄС повинен використовувати всі свої дипломатичні та політичні засоби для запобігання конфліктам у Тайванській протоці.

На регулярному брифінгу речник МЗС Китаю Ван Веньбінь висловив упевненість у міцності зв'язків з Італією, але закликав «деяких осіб» в Італії визнати «дуже чутливий характер» тайванського питання. Гуїдо Альберто Казанова, асоційований науковий співробітник Італійського інституту міжнародних політичних досліджень, зазначив, що позиція Мелоні спрямована на захист італійської промисловості від китайських захоплень і на підвищення її міжнародного авторитету [57].

Таким чином, ЄС загалом дотримується політики «Єдиного Китаю», офіційно визнаючи КНР як єдиного легітимного представника Китаю, що передбачає відсутність офіційних дипломатичних відносин з Тайванем. Проте, позиції окремих країн-членів щодо Тайваню демонструють значну різноманітність підходів, що впливають на їхні відносини з Китаєм.

Країни, такі як Литва, Чехія, Словаччина та Словенія, демонструють активну підтримку Тайваню, незважаючи на значний економічний та політичний тиск з боку Китаю. Литва, наприклад, відзначається відкриттям представництва з назвою «Тайванський», що викликало жорстку реакцію Пекіна. Подібним чином Чехія активно підтримує дипломатичні контакти з Тайванем, навіть всупереч загрозам з боку Китаю. Словаччина, надіславши

велику делегацію до Тайваню, підписала численні меморандуми про співпрацю, а Словенія висловила готовність до встановлення торговельних представництв з Тайванем та підтримала його незалежність.

Інша група країн, включаючи Угорщину, Польщу та Мальту, підтримує економічні зв'язки з Тайванем, але при цьому суворо дотримується політики «Єдиного Китаю». Угорщина, будучи другою після Нідерландів у ЄС за обсягом прямих іноземних інвестицій з Тайваню, водночас не підтримує політичну участь Тайваню у міжнародних організаціях. Польща, незважаючи на поглиблення економічних відносин з Тайванем, намагається уникати публічних заяв щодо його статусу. Мальта зберігає чудові відносини з Китаєм і підтримує мінімальні контакти з Тайванем.

Остання група країн, до якої належать Німеччина, Франція та Італія, підтримує політику «Єдиного Китаю», але водночас висловлює занепокоєння щодо військових загроз Китаю Тайваню та підтримує права людини і демократичні цінності. Німеччина, прагнучи зберігати баланс між економічними інтересами та підтримкою демократичних принципів, висловлює занепокоєння щодо можливих військових дій Китаю. Франція, підкреслюючи важливість збереження статус-кво в Тайванській протоці, закликає до стратегічної автономії ЄС, наголошуючи на підтримці демократії. Італія, з приходом до влади Джорджі Мелоні, може зайняти більш активну позицію щодо Тайваню, засуджуючи військові загрози Китаю.

3.2. Позиція ЄС щодо можливої війни Тайваню та Китаю

Вторгнення Росії в Україну спричинило значні аналогії з ситуацією між Китаєм і Тайванем, що призвело до зростання занепокоєння щодо можливої «непередбаченої ситуації на Тайвані» та її наслідків. Попри те, що ЄС вперше згадав про Тайвань у своїй Індійсько-Тихоокеанській стратегії у вересні 2021 р. [18], приватний сектор виявляє підвищений інтерес до захисту своїх інтересів у цьому регіоні. Дискусії про наслідки різних

«тайванських сценаріїв» стали актуальними на корпоративному рівні, оскільки європейські компанії пристосовуються до зміни геополітичного середовища та загострення риторики. Напруженість між Китаєм і Тайванем все частіше враховується у комерційних контрактах.

Адміністрація Байдена обрала стратегію прозорості, неодноразово підтверджуючи готовність захищати Тайвань у разі необхідності. США вже давно домагаються трансатлантичної координації щодо Китаю, зокрема в контексті Тайваню. Однак бажання американських офіційних осіб розглядати санкції проти Росії як модель для санкцій проти Китаю у разі військової агресії на Тайвань викликає занепокоєння у європейських партнерів. Європейські країни наразі не готові приймати чийсь сторону в цьому конфлікті.

Якщо внутрішня політика є ключовим фактором у формуванні позиції США та Китаю щодо Тайваню, то для Європи це не так. Незважаючи на зростання обговорень про важливість Тайваню для ЄС в економічному, комерційному та технологічному аспектах, а також спільні зусилля європейських інституцій, питання можливого вторгнення на Тайвань мало обговорюється серед європейської громадськості. Хоча зменшення ризиків у всіх його проявах є важливим пунктом політичного порядку денного в країнах-членах, відсутність терміновості у висвітленні цього питання суперечить початковим оцінкам потенційних економічних наслідків різних сценаріїв у Тайвані.

Під час свого останнього візиту до Пекіна зауваження президента Франції Макрона щодо Тайваню привернули увагу медіа та викликали сумніви щодо прихильності Парижа до трансатлантичного альянсу, а також поставили питання про можливу реакцію ЄС на конфлікт у Тайванській протоці [75]. Попри всі розмови про стратегічну автономію, мало хто очікує, що ЄС сліпо слідуватиме прикладу Вашингтона. Однак просто робити гучні заяви без чіткого плану дій також не є життєздатною стратегією.

Безсумнівно, ЄС досі бореться з економічними наслідками російського вторгнення в Україну, включаючи розрив комерційних зв'язків, попри те, що торговельні відносини між ЄС і Росією, за винятком енергетичного сектора, були відносно незначними. Внутрішні розбіжності в ЄС щодо запровадження економічних санкцій проти Росії виникли негайно, оскільки прагнення більшості країн Центральної та Східної Європи зайняти жорсткішу позицію щодо Москви зустріло опір деяких західних країн-членів, зокрема Німеччини. Схожа ситуація може виникнути, якщо політичні умови в Тайванській протоці швидко погіршаться, оскільки торговельні зв'язки з Китаєм є набагато важливішими, ніж з Росією.

Враховуючи це, досягти згоди щодо політичних дій у разі непередбаченої ситуації на Тайвані буде непросто. Тому ЄС має невідкладно почати серйозно розглядати найгірші сценарії розвитку подій та їхні наслідки для Європи.

Оскільки і Китай, і Тайвань прагнуть покращення своїх двосторонніх відносин, це може бути сприятливий момент для ЄС активізувати свою участь у ситуації через протоку. ЄС має можливість сприяти розширенню діалогу та порозуміння, а також зменшенню напруженості. Оскільки ЄС не сприймається як загрозна сила і має репутацію цивільного та м'якого гравця в Східній Азії, він може стати фасилітатором діалогу, чого не можуть досягти інші великі гравці [40].

Центри передового досвіду Жана Моне, розташовані в багатьох країнах, включаючи Китай та Тайвань, є важливим ресурсом, який Брюссель може використати для сприяння діалогу та взаєморозуміння між сторонами через протоку. Ці центри спеціалізуються на питаннях, пов'язаних з ЄС, і є керованими Європейською Комісією, працюючи у тісній співпраці з Представництвом ЄС у приймаючій країні [61]. Вони поширюють знання про ЄС, його політику та цінності через дослідження, партнерства та програми громадської діяльності. До минулого року китайські та тайванські вчені з Центрів передового досвіду Жана Моне регулярно зустрічалися для

обговорення питань, пов'язаних з ЄС, його історією примирення та європейською інтеграцією, використовуючи китайську мову. У стратегічних інтересах ЄС було б сприяти організації такої зустрічі експертів з обох боків Тайванської протоки. Якщо провести її у Китаї чи на Тайвані буде неможливо через політичні причини, ЄС міг би запропонувати провести зустріч у Сінгапурі, де також діє активний Центр ЄС.

Це не вперше, коли ЄС використовує свої центри для просування діалогу та взаєморозуміння в регіоні. Наприклад, делегація ЄС у Сеулі активно підтримує тристоронню співпрацю, яка включає Китай, Японію та Південну Корею. ЄС надає політичну та фінансову підтримку різноманітним семінарам та ініціативам, організованим для молодих студентів з метою сприяння взаємному розумінню та зміцненню дружніх відносин між майбутніми лідерами цих трьох країн. Ці заходи часто підтримуються та організовуються Центрами передового досвіду Жана Моне, які діють у трьох країнах Північно-Східної Азії.

Враховуючи останні події в Китаї та на Тайвані, ЄС має розглянути можливість застосування аналогічного підходу в контексті відносин між цими країнами. ЄС повинен серйозно замислитися про створення тристоронньої співпраці між Китаєм, ЄС та Тайванем, зосереджуючись на сприянні діалогу між експертами цих країн. Один з конкретних кроків у цьому напрямку може включати створення Форуму аналітичних центрів з питань відносин між Китаєм, ЄС і Тайванем. Зосереджуючись на наукових дослідженнях ЄС і уникаючи, принаймні офіційно, чутливих політичних питань, такий форум може подолати опір різних сторін. Це дозволить ЄС стратегічно використовувати свої можливості м'якої сили. З невеликими інвестиціями у часі та ресурсах, такий підхід може сприяти діалогу та порозумінню в регіоні, де неконтрольована напруженість може мати дуже негативні наслідки не лише для ЄС, але й для всього світу.

Також, ЄС повинен зробити свій внесок у систему стримування, що існує у Східній Азії. ЄС має значний інтерес у підтриманні стабільних

відносин між Китаєм і Тайванем. Криза через протоку могла б спричинити економічні санкції та контрсанкції між Заходом і Китаєм, що, ймовірно, призвело б до розриву економічних відносин між Європою та Китаєм. Це, в свою чергу, могло б спровокувати китайсько-американську війну та втягнути у конфлікт європейські країни, більшість з яких є військовими союзниками Сполучених Штатів.

Щоб запобігти такій кризі, ЄС та його держави-члени повинні підтримувати не лише статус-кво між Китаєм і Тайванем, але й стабільні відносини між Китаєм і Сполученими Штатами.

Збройне стримування тривалий час було ключовим чинником збереження автономного статусу Тайваню, підтримуючи стабільність у Тайванській протоці та запобігаючи війні між Китаєм і Сполученими Штатами. Однак, залишається невідомим, як довго ця система буде ефективною.

Військовий баланс між Китаєм і США зміщується на користь Китаю. Китай посилює військовий тиск на Тайвань, зокрема, збільшуючи кількість військових літаків, що перетинають середню лінію між островом і материковою частиною Китаю. У той же час, Китай стикається зі зростаючим тиском з боку Сполучених Штатів, які розширюють свої регіональні альянси в Азії та обмежують доступ Китаю до іноземних технологій.

Хоча збройне стримування не може нескінченно забезпечувати стабільність у Східній Азії, наразі немає кращої альтернативи. Європейський Союз може зробити значний внесок у механізм стримування регіону.

Перш за все, країни-члени ЄС можуть активніше підтримувати роль Сполучених Штатів як військового балансира в Східній Азії. Чим більше європейські країни здатні захищати себе та запобігати російському домінуванню в Європі, тим більше ресурсів та уваги США зможуть спрямувати на Азію. Тому європейські країни повинні збільшити витрати на оборону, продовжуючи тенденцію, що почалася з початком війни в Україні. Вони повинні робити це таким чином, щоб звільнити стратегічну увагу та

військові ресурси США. Поки Європа не здатна повністю захистити себе, їй слід уникати будь-якої військової ролі в Азії.

Європа повинна також прийняти заходи, що безпосередньо стосуються ситуації у Східній Азії. Для стримування Китаю необхідні як реальна загроза, так і надійні запевнення. Сполучені Штати зі своєю військовою могутністю та підтримкою регіональних союзників здатні забезпечити загрозу. Зростаюча військова потужність Китаю робить результат можливого конфлікту з США невизначеним, але очевидно, що така війна буде дуже руйнівною, зокрема для Китаю.

Найефективнішим внеском ЄС у стримування Китаю є не погрози, а запевнення Китаю в тому, що агресія проти Тайваню не має сенсу. Такі запевнення не гарантують, що Китай ніколи не застосує силу проти Тайваню, але без них стримування не буде ефективним, і залишиться лише напружене та неконтрольоване мілітаризоване протистояння.

Тому ЄС має чітко заявити, що Китай не буде економічно чи технологічно ізольованим від Заходу, поки не застосує військову силу проти Тайваню. Європейські лідери повинні зробити більше для переконання Китаю, що розрив цих зв'язків не є неминучим. Для цього ЄС має чітко визначити межі своєї поточної кампанії зі «зменшення ризиків».

Крім того, ЄС повинен висловлюватися більш відкрито щодо свого ставлення до статусу Тайваню. Уряд США чітко заявив, що він проти будь-яких односторонніх змін статус-кво і не підтримує незалежність Тайваню. Країни-члени ЄС і Європейська комісія мають схожу позицію щодо китайсько-тайванських відносин, але менш ясно висловлюються щодо протидії незалежності Тайваню. ЄС і його країни-члени повинні однозначно заявити, що вони не визнають Тайвань як незалежну державу, якщо острів самостійно проголосить свою незалежність. Це зменшує ризик конфлікту між Китаєм і Тайванем, але не перешкоджає ЄС мати тісні економічні та технологічні зв'язки з Тайванем [95].

Таким чином, вторгнення Росії в Україну стало дзвінком для міжнародного співтовариства, зокрема для ЄС, щодо можливості аналогічного конфлікту між Китаєм і Тайванем. Цей конфлікт може мати значні економічні та політичні наслідки, зокрема, привести до введення санкцій та контрсанкцій, що значно ускладнить економічні відносини між Європою та Китаєм. Більше того, така криза може спровокувати військовий конфлікт, що втягне у нього США та європейські країни, більшість з яких є союзниками Сполучених Штатів. Європейський Союз та його країни-члени повинні підтримувати роль Сполучених Штатів як військового балансира в Східній Азії. Це означає, що Європа повинна посилити свої оборонні спроможності, щоб зменшити залежність від США у питаннях безпеки. Чим більше європейські країни зможуть захищати себе та запобігати російському домінуванню в Європі, тим більше ресурсів і уваги США зможуть спрямувати на Азію.

Висновки до Розділу 3

Європейський Союз загалом дотримується політики «Єдиного Китаю», визнаючи КНР як єдиного законного представника Китаю, що означає відсутність офіційних дипломатичних відносин з Тайванем. Проте багато країн ЄС підтримують економічні, культурні та наукові зв'язки з Тайванем, відображаючи різноманітність підходів у зовнішній політиці. Литва, Чехія, Словаччина та Словенія демонструють активну підтримку Тайваню, незважаючи на економічний та політичний тиск з боку Китаю, тоді як Угорщина, Польща та Мальта зосереджуються на економічній взаємодії, уникаючи політичних заяв. Німеччина, Франція та Італія підтримують політику «Єдиного Китаю», але висловлюють занепокоєння щодо військових загроз Китаю Тайваню і підтримують права людини та демократію.

Позиція ЄС щодо можливої війни між Тайванем та Китаєм повинна бути обдуманною та стратегічно виваженою. Європейський Союз має використовувати свої дипломатичні та економічні важелі для стримування

конфлікту, підтримуючи стабільність у регіоні. Через активну підтримку Сполучених Штатів у ролі військового балансира, збільшення власних оборонних спроможностей та сприяння діалогу через Центри передового досвіду Жана Моне, ЄС може зробити значний внесок у підтримання миру та стабільності у Східній Азії.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було охарактеризовано Тайвань як суб'єкт міжнародних відносин, який, незважаючи на дипломатичну ізоляцію, зберігає свою незалежність та активно розвивається як демократична держава. Тайвань має власну економіку, уряд і армію, що підтверджує його статус окремої політичної одиниці. Острів демонструє значний успіх у науково-технологічному розвитку та входить до двадцятки найпотужніших економік світу. Його стратегічне розташування обмежує доступ Китаю до Тихого океану, що підвищує його геополітичне значення. Крім того, розвиток демократичних інститутів, свобода слова та активна участь громадян у політичному житті відрізняють Тайвань від авторитарного режиму на материковому Китаї. Тайванська національно-політична ідентичність, що склалася за останні роки, характеризується прагненням до самовизначення та відмежування від китайського впливу, що підкреслює бажання громадян острова зберегти свою унікальну культурну та політичну самобутність.

Аналіз політики ЄС щодо Тайваню показав, що ЄС загалом дотримується політики «Єдиного Китаю», визнаючи КНР як єдиного законного представника Китаю. Однак, серед країн-членів ЄС спостерігається різноманітність підходів до відносин з Тайванем. Литва, Чехія, Словаччина та Словенія активно підтримують Тайвань на неофіційному рівні, встановлюючи дипломатичні представництва та підписуючи меморандуми про співпрацю. Ці країни демонструють політичну сміливість і готовність до протистояння тиску з боку Китаю, підкреслюючи свою підтримку демократичних цінностей та права на самовизначення Тайваню. Інші країни, як Угорщина, Польща та Мальта, дотримуються прагматичного підходу, зосереджуючись на економічній взаємодії з Тайванем, але уникають політичних заяв, які можуть викликати невдоволення Пекіна. Така розбіжність у підходах свідчить про необхідність

узгодженої стратегії ЄС щодо Тайваню, яка б враховувала національні інтереси кожної країни-члена та спільні європейські цінності.

У процесі дослідження формування політики ЄС щодо Китаю було виявлено, що ЄС прагне до взаємодії з Китаєм, незважаючи на розбіжності у питаннях прав людини та демократичних цінностей. Німеччина, Франція та Італія підтримують політику «Єдиного Китаю», висловлюючи занепокоєння щодо військових загроз Китаю Тайваню та підтримуючи права людини і демократію. Німеччина намагається знайти баланс між економічними інтересами та демократичними цінностями, прагнучи зберегти торговельні відносини з Китаєм, але не поступаючись у питаннях прав людини. Франція підтримує концепцію стратегічної автономії ЄС, наголошуючи на необхідності зменшення залежності від зовнішніх впливів, включаючи Китай. Італія, з новим урядом на чолі з Джорджією Мелоні, може зайняти більш активну позицію щодо Тайваню, підкреслюючи важливість підтримки демократичних союзників у Східній Азії.

Тайвань є важливою складовою відносин ЄС та КНР, враховуючи його геостратегічне розташування та економічний потенціал. ЄС визнає значення Тайваню у контексті стримування Китаю від військової агресії та підтримує статус-кво в регіоні. ЄС активно підтримує роль Сполучених Штатів як військового балансира у регіоні, одночасно збільшуючи власні оборонні спроможності, щоб зменшити залежність від США у питаннях безпеки. Позиція ЄС спрямована на підтримку стабільності у Східній Азії шляхом дипломатичних зусиль та економічних важелів, щоб запобігти ескалації конфлікту. У разі погіршення ситуації навколо Тайваню, ЄС готовий застосувати серйозні економічні санкції проти Китаю, підкреслюючи свою відданість міжнародному праву та підтримці демократії. Таким чином, позиція ЄС щодо можливої війни між Тайванем та Китаєм спрямована на підтримку статус-кво, запобігання ескалації конфлікту та зміцнення стабільності у регіоні, що має важливе значення для глобальної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. China-EU – international trade in goods statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=China-EU_-_international_trade_in_goods_statistics (дата звернення: 01.05.2024).
2. Elements for a new EU strategy on China Brussels, 22.6.2016 URL: https://eeas.europa.eu/archives/delegations/china/documents/more_info/eu_china_strategy_en.pdf (дата звернення: 12.05.2024).
3. EU Strategy on China – Council conclusions (18 July 2016) URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11252-2016-INIT/en/pdf> (дата звернення: 08.07.2024).
4. EU trade relations with Taiwan. Facts, figures and latest developments. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/taiwan_en (дата звернення: 01.05.2024).
5. EU–China 2020 Strategic Agenda for Cooperation. URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/eu-china_2020_strategic_agenda_en.pdf (дата звернення: 08.07.2024).
6. European Parliament, Resolution of 13 December 2023 on EU–Taiwan Trade and Investment Relations. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0472_EN.html. (дата звернення: 12.05.2024).
7. European Parliament: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell on EU–China relations / The Diplomatic Service of the European Union : an official website of the European Union. 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/ep-plenary-speech-highrepresentativevice-president-josep-borrell-eu-china-relations_en (дата звернення: 12.05.2024).

8. Foreign Affairs Council: Press remarks by High Representative Josep Borrell after the meeting / The Diplomatic Service of the European Union : an official website of the European Union. 2023. 24 April. Luxembourg. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/foreign-affairscouncil-press-remarks-high-representative-josep-borrell-after-meeting-4_en (дата звернення: 12.05.2024).

9. H. R. 2479 – Taiwan Relations Act. 96th Congress (1979–1980) Congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/96th-congress/house-bill/2479> (дата звернення: 12.05.2024).

10. Joint motion for a resolution – RC-B5-0347/2000. European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-5-2000-0347_EN.html (дата звернення: 01.05.2024).

11. Joint statement of the 21st EU-China summit. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/60836_en (дата звернення: 08.07.2024).

12. Opening statement by Foreign Minister Annalena Baerbock during questions put to the Federal Government at the German Bundestag / Federal Foreign Office. 2023. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2593650> (дата звернення: 12.05.2024).

13. Press release: EU and China reach agreement in principle on investment. European Commission. 2020. Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2541 (дата звернення: 12.05.2024).

14. Press release: European Council conclusions on China. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/30/european-council-conclusions-on-china-30-june-2023/> (дата звернення: 08.07.2024).

15. Speech by President von der Leyen on EU-China relations to the Mercator Institute for China Studies and the European Policy Centre / European Commission : an official website of the European Union. 2023. Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_2063 (дата звернення: 12.05.2024).

16. Strategy on China of the Government of the Federal Republic of Germany. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2608580/49d50fecc479304c3da2e2079c55e106/china-strategie-en-data.pdf> (дата звернення: 01.05.2024).

17. Taiwan: Remarks by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP debate on the recent developments. https://www.eeas.europa.eu/eeas/taiwan-remarks-high-representativevice-president-josep-borrell-ep-debate-recent-developments_en (дата звернення: 12.05.2024).

18. The EU strategy for cooperation in the Indo-Pacific Joint communication to the European Parliament and The Council URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/jointcommunication_2021_24_1_en.pdf (дата звернення: 12.05.2024).

19. The European Union and Taiwan. An overview of the bilateral relations between the EU and Taiwan. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/taiwan/european-union-and-taiwan_en?s=242 (дата звернення: 01.05.2024).

20. The situation in the Strait of Taiwan (15 September 2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/the-situation-in-the-strait-of-taiwan-15/product-details/20220916DPU33785> (дата звернення: 01.05.2024).

21. UN General Assembly Resolution 2758. UN. URL: <https://web.archive-2017.ait.org.tw/en/un-res-2758-voted-to-admit-communist-china.htm> (дата звернення: 12.05.2024).

Література

22. Білак П.П. Демократизація Тайваню та її вплив на перспективи розв'язання «тайванської проблеми». *Наукові записки*. 2007. Т. 69. С. 53–58.

23. Бутирська Н. Бунтівний острів підкорює ЄС, поки США і Китай дискутують навколо ZN,UA. 2021. URL: <https://zn.ua/ukr/international/buntivnij->

ostriv-pidkorjuje-jes-poki-ssha-i-kitaj-diskutujut-navkolo-tajvanju.html (дата звернення: 12.05.2024).

24. Бутирська Н. Чи ризикне Китай захопити Тайвань силою? *ZN,UA*. 2021. URL: <https://zn.ua/ukr/international/chi-rizikne-kitaj-zakhopiti-tajvan-siloju.html>. (дата звернення: 04.07.2024).

25. Бучин М. А., Тиндук У. М. Проблема Тайваню та перспективи її врегулювання у контексті російсько-української війни. *Регіональні студії*. 2022. №29. С. 39–43.

26. Захопити Тайвань і стати світовим лідером. Адмірал США попередив про амбіції Китаю. *НВ*. 2021. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/kitay-hoche-zahopititayvan-i-svitove-liderstvo-prognozuje-admiral-ssha-ostanni-novini-50153485.html>. (дата звернення: 04.07.2024).

27. Китай пригрозив Тайваню війною через прагнення до незалежності. *BBC News. Україна*. 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55870463>. (дата звернення: 04.07.2024).

28. Міткохер О. С., Панченко М. В. Роль Тайваню у геополітиці як суб'єкта міжнародних відносин. *Освіта і наука – 2023: зб. наук. праць учасників звітно-наук. конф. студентів та аспірантів Факультету психології Українського держ. ун-ту ім. М. Драгоманова*, 2023. Київ. С. 176–178.

29. Розвиток відносин між КНР та ЄС: етапи, їх характеристика та уроки для України. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua> (дата звернення: 12.05.2024).

30. Теленко О. Особливості розвитку Тайваню як де-факто держави в сучасному світі. *Вісник Львівського ун-ту. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 40. С. 198–204.

31. A look to the past and the future of China-EU. Relations. URL: <https://euobserver.com/eu-and-the-world/arc1095305> (дата звернення: 09.07.2024).

32. Agubamah E. The role of US in China–Eaiwan crisis. *Wukari International Studies Journal*. 2023. Vol. 7(1). 12 p.
33. Andreas B. The Precarious State of the Nordic Countries' One China Policy. URL: <https://thediplomat.com/2024/02/the-precarious-state-of-the-nordic-countries-one-china-policy/> (дата звернення: 12.05.2024).
34. Bartmann B. Between de jure and de facto statehood: revisiting the status issue for Taiwan. *Island Studies Journal*. 2008. Vol. 3. № 1. P. 113–128.
35. Been K. The difficult case of Taiwan's sovereignty. *Global Risk Insights*. 2021. URL:<https://globalriskinsights.com/2021/06/the-difficult-case-of-taiwans-sovereignty/>.(дата звернення: 04.07.2024).
36. Bratton W. Will Taiwan be the next Cuba? *The Diplomat*. 2021. URL: <https://thediplomat.com/2021/02/will-taiwan-be-the-next-cuba/>. (дата звернення: 04.07.2024).
37. Bulgarian-Chinese Partnership Association. URL: <https://bulgaria-china.com/en/news/diplomatic-relations-between-bulgaria-and-the-republic-of-china/> (дата звернення: 12.05.2024).
38. Bush R. C. Taiwan's democracy and the China challenge. *Brookings*. 2021. URL: <https://www.brookings.edu/articles/taiwans-democracy-and-the-china-challenge/>. (дата звернення: 04.07.2024).
39. Carolan Ch. J. The «Republic of Taiwan»: a legal-historical justification for a Taiwanese declaration of independence. *New York University Law Review*. 2000. Vol. 75. № 2. P. 429–468.
40. Casarini N. Brussels–Taipei: Changing the Game? *IAI Commentaries*. 2022. No. 22 (43). URL: <https://www.iai.it/en/node/16049>. (дата звернення: 12.05.2024).
41. Casarini N. China-Taiwan Relations and the EU: How European Soft Power Could Help Reduce Cross-Strait Tensions. URL: <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/china-taiwan-relations-and-eu-how-european-soft-power-could-help-reduce-cross-strait> (дата звернення: 12.05.2024).

42. China downgrades diplomatic relations with Lithuania over Taiwan row. URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/21/china-downgrades-diplomatic-relations-with-lithuania-over-taiwan-row> (дата звернення: 01.05.2024).

43. China warns Belgium is 'playing with fire' on Taiwan. URL: <https://www.politico.eu/article/china-warns-belgium-is-playing-with-fire-on-taiwan-one-china-policy/> (дата звернення: 12.05.2024).

44. China, Cyprus Builds Strategic Partnership, Promote China-EU Cooperation and BRI. URL: <https://www.china-briefing.com/news/china-cyprus-builds-strategic-partnership/> (дата звернення: 12.05.2024).

45. Chinese Media Watch: By visiting Taiwan, Slovakia is taking the Lithuanian road. URL: <https://ceias.eu/chinese-media-watch-slovakia-delegation-taiwan> (дата звернення: 12.05.2024).

46. Chiu H. International Legal Materials. *Cambridge University Press*, 2017. P. 1217.

47. Chong J. I. The Many «One Chinas»: Multiple Approaches to Taiwan and China. URL: <https://carnegieendowment.org/2023/02/09/many-one-chinas-multiple-approaches-to-taiwan-and-china-pub-89003> (дата звернення: 01.05.2024).

48. Cohen R. France Bars Taiwan Sales, Warming China Ties. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/1994/01/13/world/france-bars-taiwan-sales-warming-china-ties.html> (дата звернення: 01.05.2024).

49. Colin A. What the «One China» principle means for future of Taiwan. *The Week*. 2021. URL: <https://www.theweek.co.uk/news/world-news/asia-pacific/955058/what-the-onechina-principle-means-for-future-of-taiwan>. (дата звернення: 04.07.2024).

50. Curtis J. Taiwan: country profile and international relations. *House of Commons Library*. 2021. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9254/CBP-9254.pdf> (дата звернення: 04.07.2024).

51. Deepening political, economic ties with Taiwan serve EU interest: MEP. URL: <https://focustaiwan.tw/politics/202311010020> (дата звернення: 01.05.2024).

52. EU braces for China-US escalation risk as Taiwan tensions rise. URL: <https://www.politico.eu/article/eu-braces-for-china-us-escalation-risk-as-taiwan-tensions-rise/> (дата звернення: 01.05.2024).

53. EU top diplomat postpones China trip after positive COVID test. POLITICO. 2023. URL: <https://www.politico.eu/article/eu-top-diplomat-postpones-china-trip-after-positive-covidtest-josep-borrell-emmanuel-macron/> (дата звернення: 12.05.2024).

54. Europe must resist pressure to become 'America's followers,' says Macron. POLITICO. 2023. URL: <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressureinterview/> (дата звернення: 12.05.2024).

55. France's stance on Taiwan: Macron backs the 'status quo'. URL: <https://www.setav.org/en/opinion/frances-stance-on-taiwan-macron-backs-the-status-quo> (дата звернення: 12.05.2024).

56. Freedom in the world 2020 / ed. by S. Repucci. Lanham, Boulder, New York, London: Rowman & Littlefield, 2021. 1474 p. URL: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-08/FIW2020_book_JUMBO_PDF.pdf. (дата звернення: 04.07.2024).

57. Giovanni A. Italy's New Government to Take Different Position on China. URL: <https://www.voanews.com/a/italy-s-new-government-to-take-different-position-on-china/6769742.html> (дата звернення: 12.05.2024).

58. He Y. Identity Politics and Foreign Policy: Taiwan's Relations with China and Japan, 1895–2012. *Political science quarterly*, 2014. P. 482

59. How the Czech Republic Became One of Taiwan's Closest European Partners and What It Means for EU-China Relations. URL: <https://www.cfr.org/blog/how-czech-republic-became-one-taiwans-closest-european-partners-and-what-it-means-eu-china> (дата звернення: 12.05.2024).

60. Hsu J. W. Young Protesters Shaking Up Taiwan's China Policy. *The Wall Street Journal*. 2014. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304157204579474921714770440> (дата звернення: 01.07.2024).
61. Jean Monnet Centres of Excellence. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/node/515>. (дата звернення: 12.05.2024).
62. Jerzewski M. Vilnius the Valiant No More? URL: <https://chinaobservers.eu/vilnius-the-valiant-no-more/> (дата звернення: 01.05.2024).
63. Koopman K. Y. Taiwan's path to independence: resolving the «one China» dispute. *Cardoso Journal of Conflict Resolution*. 2016. Vol. 18.1. P. 221–248.
64. Le Corre P. The «Rebirth» of Europe-Taiwan Relations: Explaining Europe's New Balance Between Beijing and Taipei Asia Society. URL: <https://asiasociety.org/policy-institute/rebirth-europe-taiwan-relations-explaining-europes-new-balance-between-beijing-and-taipei> (дата звернення: 01.05.2024).
65. Lin W.-Ch. What is the «92 Consensus?» Analysis of Major Players' Views and Implications for Future Cross-Strait Relations. *Institute of Mainland Studies, National Sun Yat-Sen University*, 2008. P. 1–3
66. Lithuania's Bet on Taiwan and What It Means for Europe. URL: <https://www.fpri.org/article/2023/07/lithuanias-bet-on-taiwan-and-what-it-means-for-europe/> (дата звернення: 12.05.2024).
67. Mark J., Graham N. Relying on old enemies: The challenge of Taiwan's economic ties to China. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/relying-on-old-enemies-the-challenge-of-taiwans-economic-ties-to-china/> (дата звернення: 01.05.2024).
68. McCuaig-Johnston M. Enhancing Taiwan's role in international organizations. *Canadian Global Affairs Institute*. 2021. 7 p. URL: https://www.cgai.ca/enhancing_taiwans_role_in_international_organizations. (дата звернення: 04.07.2024).

69. Northeast Asia. URL: <https://www.bmeia.gv.at/en/european-foreign-policy/foreign-policy/the-asia-pacific-region/northeast-asia> (дата звернення: 12.05.2024).

70. One China «Policy” vs «Principle”: How Language is Used to Obscure Discussion on Taiwan. *New bloom magazine*. 2019. URL: <https://newbloommag.net/2019/04/21/one-china-policy-principle/> (дата звернення: 01.07.2024).

71. Peseckyte G. Taiwan encourages companies to invest in Lithuania to deepen bilateral cooperation. Euractiv. URL: <https://www.euractiv.com/section/politics/news/taiwan-encourages-companies-to-invest-in-lithuania-to-deepen-bilateral-cooperation/> (дата звернення: 01.05.2024).

72. Phillips T. Leaders of China and Taiwan Meet for First Time in Nearly Seven Decades. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/07/chinas-xi-jinping-and-taiwans-ma-ying-jeou-shake-hands-in-historic-meeting> (дата звернення: 01.07.2024).

73. President Tsai meets European Parliament Committee on International Trade delegation. URL: <https://english.president.gov.tw/News/6415> (дата звернення: 01.05.2024).

74. Protests in Taiwan as Ma Prepares for Historic Meeting with Xi Jinping. *The Guardian*, 2015. URL: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/07/protests-in-taiwan-as-ma-prepares-for-historic-meeting-with-xi-jinping> (дата звернення: 01.07.2024).

75. Ridgwell H. France Seeks to Calm Diplomatic Storm Over Macron’s China-Taiwan Comments. 2023. URL: <https://www.voanews.com/a/france-seeks-to-calm-diplomatic-storm-over-macron-s-china-taiwan-comments-/7058572.html> (дата звернення: 12.05.2024).

76. Sansone K. Malta following Taiwan developments, foreign minister says. URL: https://www.maltatoday.com.mt/news/national/127095/malta_following_taiwan_developments_foreign_minister_says (дата звернення: 12.05.2024).

77. Scimia E. After Lithuania, Estonia and Latvia also leave Beijing-led forum. URL: <https://www.asianews.it/news-en/After-Lithuania,-Estonia-and-Latvia-also-leave-Beijing-led-forum-56447.html> (дата звернення: 12.05.2024).

78. Shattuck T. J. Estonia Catches Taiwan Fever: What Will the Side Effects Be? URL: <https://www.fpri.org/article/2023/11/estonia-catches-taiwan-fever-what-will-the-side-effects-be/> (дата звернення: 12.05.2024).

79. Slovenia to bolster trade ties with Taiwan, wading into row with China. URL: <https://www.politico.eu/article/jansa-slovenia-to-follow-lithuania-for-new-office-in-taiwan/> (дата звернення: 12.05.2024).

80. Speaker of Czech parliament's lower house to visit Taiwan. URL: <https://apnews.com/article/czech-taiwan-trade-delegation-5d17ec0b3479080450b88fc2a44f9f30> (дата звернення: 12.05.2024).

81. Stosic S. The nature of China and Taiwan conflicting relations. *The policy of national security*. Vol. 24, 2023. № 1. P. 107-130.

82. Strengthening economic cooperation while defending the status quo: the deepening of relations between Europe and Taiwan. URL: <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/73605/QM-AX-22-007-EN-N.pdf?sequenc%E2%80%A6> (дата звернення: 01.05.2024).

83. Strong M. Taiwan will be a super-aged society by 2026. *Taiwan News*. 2019. URL: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3636704>. (дата звернення: 04.07.2024).

84. Sytas A., O'Donnell J. China pressures Germany's Continental to cut out Lithuania – sources. URL: <https://www.reuters.com/world/china/exclusive-china-asks-germanys-continental-cut-out-lithuania-sources-2021-12-17/> (дата звернення: 12.05.2024).

85. Sytas A., O'Donnell J. German big business piles pressure on Lithuania in China row. <https://www.reuters.com/world/europe/german-big-business-piles-pressure-lithuania-china-row-2022-01-21/> (дата звернення: 12.05.2024).

86. Szunomár A. For Taiwan, China-Friendly Hungary Remains a Key EU Investment Destination. URL: <https://chinaobservers.eu/for-taiwan-china-friendly-hungary-remains-a-key-investment-destination-in-the-eu/> (дата звернення: 12.05.2024).

87. Taiwan eyes fresh trade pact with EU. URL: <https://www.politico.eu/article/taiwan-william-lai-government-eyes-fresh-trade-pact-with-eu/> (дата звернення: 01.05.2024).

88. Taiwan in the 21st century. Aspects and limitations of a development model / ed. by R. Ash, J.M. Greene. London and New York : Routledge Taylor & Francis Group, 2007. 304 p.

89. Taiwan says new Lithuanian office in Taipei begins operations. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-says-new-lithuanian-office-taipei-begins-operations-2022-09-13/> (дата звернення: 12.05.2024).

90. Taiwan: political and security issues. *Congressional Research Service*. 2021. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF10275.pdf> (дата звернення: 12.05.2024).

91. Talking to Taiwan's New President. *Time*. 2008. URL: <https://web.archive.org/web/20090917183803/http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1831748,00.html?xid=rss-topstories> (дата звернення: 01.07.2024).

92. The european dimension of Greek-Taiwanese relations: a critical assessment. URL: <https://www.rieas.gr/images/greektaiwan13.pdf> (дата звернення: 12.05.2024).

93. The Pelosi effect: foreign delegations queue up to visit Taiwan in defiance of China. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/27/the-pelosi-effect-foreign-delegations-queue-up-to-visit-taiwan-in-defiance-of-china> (дата звернення: 12.05.2024).

94. The risks of European de-risking from Taiwanese semiconductors. URL: <https://merics.org/en/comment/risks-european-de-risking-taiwanese-semiconductors> (дата звернення: 01.05.2024).

95. Van der Putten F. Europe and Deterrence in East Asia URL: <https://thediplomat.com/2024/05/europe-and-deterrence-in-east-asia/> (дата звернення: 12.05.2024).
96. Von Hein M. Germany's China-Taiwan dilemma. URL: <https://www.dw.com/en/germanys-china-taiwan-dilemma/a-62710951> (дата звернення: 12.05.2024).
97. Wang A. H.-E., Yeh Ya.-Yu., Wu Ch. K. S., Chen F.-Yu. The Non-Consensus 1992 Consensus. *Wiley Online Library*, 2021. P. 212–227.
98. Welch J., Leonard J., Cousin M., DiPippo G. Xi, Biden and the \$10 Trillion Cost of War Over Taiwan. URL: <https://www.bloomberg.com/news/features/2024-01-09/if-china-invades-taiwan-it-would-cost-world-economy-10-trillion> (дата звернення: 01.05.2024).
99. What is the «One China» Policy? *BBC*. 2021. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-38285354> (дата звернення: 12.05.2024).
100. What is the Present and Future of Poland's Cooperation with Taiwan? URL: <https://www.pism.pl/publications/what-is-the-present-and-future-of-polands-cooperation-with-taiwan> (дата звернення: 12.05.2024).
101. What's Behind the China-Taiwan divide?. *BBC*. 2021. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-34729538> (дата звернення: 01.07.2024).
102. Wheeler A. Germany's Juggling Act between Taiwan and China. URL: <https://americangerman.institute/2023/08/germanys-juggling-act-between-taiwan-and-china/> (дата звернення: 01.05.2024).
103. Xiaokun S. Between Civic and Ethnic. The Transformation of Taiwanese Nationalist Ideologies. Brussel, 2009
104. Yap P. J., Lin Ch.-Ch. Constitutional Convergence in East Asia. *Cambridge University Press*, 2021. P. 30.
105. Yip H. Taiwan is more than a pawn to be sacrificed to China. *Foreign Policy*. 2020. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/10/28/taiwan-threat-invasion-china/> (дата звернення: 04.07.2024).

106. Zdeněk Hřib: the Czech mayor who defied China. URL: <https://www.theguardian.com/cities/2019/jul/03/zdenek-hrib-the-czech-mayor-who-defied-china-taiwan> (дата звернення: 12.05.2024).

107. Zhao S. Across the Taiwan Strait: Mainland China, Taiwan, and the 1995–1996 Crisis. *Chicago journals*. V. 46. 2001. P. 198. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.2307/3182341>. (дата звернення: 01.07.2024).